

Univerzita Karlova

Filosofická fakulta

Ústav řeckých a latinských studií

Bakalářská práce

Anna Natálie Homolková

Ciceronova Filipika IX: překlad, analýza rétorických strategií a komentář

Cicero's Philippic IX: Translation, Analysis of Rhetorical Strategies, and
Commentary

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26.7. 2023

Anna Natálie Homolková

Klíčová slova:

Marcus Tullius Cicero, Filipika IX, devátá Filipika, překlad, Servius Sulpicius Rufus, rétorické strategie, komentář

Key words:

Marcus Tullius Cicero, Philippic IX, ninth Philippic, translation, Servius Sulpicius Rufus, rhetorical strategies, commentary

Abstrakt:

Hlavním cílem této bakalářské práce je poskytnout adekvátní český překlad Ciceronovy *Deváté filippiky*, která doposud do českého jazyka nebyla přeložena. Dále práce obsahuje analýzu Ciceronových argumentů použitých v této řeči. Analýza se soustředí na srozumitelné vysvětlení hlavních Ciceronových argumentů. Zejména je pozornost věnována postupnému vývoji argumentů a způsobu, jak s nimi Cicero operuje a jak je prezentuje před římským senátem. Kromě toho tato práce nastiňuje historický a literární kontext vzniku *Deváté filippiky*, a nakonec také stručně představuje osobu Servia Sulpicia Rufa, jehož posmrtnými poctami se tato řeč zabývá.

Abstract:

The main aim of this bachelor thesis is to provide an adequate Czech translation of Cicero's Ninth Phillipica, which has not been translated into Czech yet. Furthermore, the thesis contains an analysis of Cicero's arguments used in this speech. The analysis concentrates on a comprehensible explanation of Cicero's main arguments. In particular, attention is paid to the gradual development of the arguments and the way Cicero operates with them and presents them before the Roman Senate. In addition, this work outlines the historical and literary context of the composition of the Ninth Phillipica, and finally, it also briefly introduces the person of Servius Sulpicius Rufus, whose posthumous tributes are the subject of this speech.

Obsah

Úvod.....	6
1. Historický kontext	7
1.1 Od Farsálu k druhému triumvirátu 49–43.....	7
1.2 Životopis Servia Sulpicia Rufa	14
2. <i>Orationes Philippicae</i>	17
2.1 Základní přehled	17
2.2 Název <i>Philippicae</i>	21
2.3 <i>Devátá filippika</i>	22
3. Překlad řeči <i>Philippica XI</i>	23
3.1 M. TULLI CICERONI IN M. ANTONIUM ORATIO PHILIPPICA NONA	23
4. Argumentační analýza	30
4.1 Struktura řeči	30
4.2 Argumentační analýza	31
Závěr.....	37
Seznam použité literatury.....	38

Úvod

Hlavním tématem této bakalářské práce je poskytnout adekvátní český překlad Ciceronovy deváté řeči proti Antoniovi – *Filippiky* a zanalyzovat v této řeči použité argumenty. Marcus Tullius Cicero patřil k nejlepším řečníkům své doby a zároveň byl i skvělým spisovatelem, jehož dílo je dodnes hojně čteno. Doposud bylo do češtiny přeloženo pouze několik *Orationes Philippicae: První a Druhá filippika* (HRUBÝ, 1886), *Druhá filippika* (BAHNÍK, 1974) a *Čtvrtá filippika* (BEDNAŘÍKOVÁ, MELOUNOVÁ, 2022). A proto jedním z cílů této práce je toto (alespoň částečně) napravit.

V této práci nejdříve představím stručný historicko-politický kontext 40. let 1. století před Kristem, zejména ale roky 44 a 43. V historicko-politickém kontextu se budu věnovat hlavně historickým událostem a důležitým osobnostem té doby, jejichž životy také krátce shrnu v poznámkách pod čarou. Součástí této kapitoly bude shrnutí životopisu Servia Sulpicia, jehož počty se *Devátá filippika* zabývá. Dále se budu snažit zasadit tuto řeč do literárního kontextu ostatních *Filippik* a nastínit základní přehled těchto řečí. Větší pozornost bude věnována samotné *Deváté filippice*. Poté bude následovat samotný překlad této řeči s filologickým komentářem ve formě poznámek pod čarou, a nakonec argumentační analýza, ve které se pokusím srozumitelně vyložit hlavní Ciceronovy argumenty, jak s nimi operuje, jak se vyvíjejí a jak s nimi manipuluje s římským senátem.

K překladu jsem použila edici A. C. Clarka *M. Tulli Ciceronis Orationes. Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis*. Oxford: Clarendon Press.¹ Při práci jsem se mohla opřít o relativně nové práce: například o překlad a výborný komentář k prvním devíti *Filippikám* od Gesine Manuwald (2007). K zpracování historického kontextu mi bylo zvláště užitečné dílo *Cicero, Philippics I – II* od Johna T. Ramseyho (2003).

---

¹ Rok vydání není v edici uveden.

1. Historický kontext

1.1 Od Farsálu k druhému triumvirátu 49–43²

Nejdříve je nutné v této kapitole krátce nastínit klíčové události předcházející před samotným vznikem Ciceronovy *Deváté filippiky*, kterou se tato práce zabývá.

Gaius Iulius Caesar³ překročením řeky Rubikonu se svojí armádou roku 49 rozpoutal občanskou válku.⁴ Proti němu se postavil Gnaeus Pompeius Magnus zastupující římský senát. Následoval sled bitev po celém Středomoří, který skončil Caesarovým definitivním vítězstvím roku 45.⁵ Caesar se stal vládcem římského státu, což si poté nechal i legálně schválit senátem, když jím byl prohlášen za doživotního diktátora (*dictator perpetuo*).⁶

S těmito novými poměry však nesouhlasili „pompeiovci“ a někteří lidé, kteří byli omilostněni samotným Caesarem, a dokonce i někteří jeho původní přívrženci. Caesara považovali za tyрана, a proto se rozhodli, že je třeba ho pro blaho republiky odstranit. Sami se označili za Osvoboditele (*Liberatores*). Naplánovali tedy atentát a ačkoli jim jejich plán málem nevyšel,⁷ na zasedání senátu 15. března roku 44 Caesara zavraždili. Zdá se, že Cicero nevěděl o tomto plánovaném atentátu na diktátora, a spiknutí se tedy nezúčastnil.⁸ Celé spiknutí čítalo asi něco přes 60 lidí, mezi hlavními spiklenci⁹ byli Marcus Iunius Brutus,¹⁰

---

² Všechny zmíněné letopočty, pokud není uvedeno jinak, se vztahují k událostem, které proběhly před naším letopočtem.

³ **C. Iulius Caesar:** v 50. letech spolu s Gnaem Pompeiem a M. Liciniem Crassem vytvořili tajné spojení tzv. první triumvirát za účelem dosažení vlastních politických cílů. Po Crassově smrti se triumvirát rozpadl, a to vedlo ke konfliktu mezi Caesarem a Pompeiem, který zastupoval senát. OCD, s. 780–2; RE 131.

⁴ Suet. *Iul.* 31–33.

⁵ Avšak sám Pompeius byl zabit už roku 48 Egyptany. Opozici dále tvořili např. Pompeiovi synové a M. Porcius Cato Mladší.

⁶ GOODMAN, Martin – SHERWOOD, Jane. *The Roman World, 44 BC – AD 180*. London – New York: Routledge, 1997, s. 28.

⁷ Hrozícímu atentátu měly předcházet varovná znamení: stádo koní odmítající potravu a ronící slzy, haruspikovo varování, pták roztrhaný hejnem různých druhů ptáků v Pompeiově radnici, sen Caesarův a jeho manželky Calpurnie. Kvůli těmto úkazům, a také protože se necítil zdravý, Caesar váhal, zda nemá zasedání senátu odložit na později, ale Decimus Brutus ho přemluvil, aby se schůze zúčastnil (Suet. *Iul.* 81).

⁸ Cic. *Phil.* II. 25–34.

⁹ Suet. *Iul.* 80.

¹⁰ **Marcus Iunius Brutus:** 53 sloužil jako questor pod svým tchánem Appiem Claudiem Pulcherem. V občanské válce stál na straně republikánů. Po bitvě u Farsálu dostal od Caesara milost a stal se jedním z jeho chráněnců. Nadále s ním udržoval dobré vztahy. 47 spravoval Předalspkou Galii, 44 byl praetor urbanus. Caesar ho vybral jako konzula na rok 41, a i přesto se Brutus stal hlavním konspirátozem jeho vraždy. OCD, s. 788; RE 53.

Gaius Cassius Longinus¹¹ a Decimus Iunius Brutus.¹² Jejich plán osvobodit římskou republiku zabitím tyrana ale nebyl zřejmě promyšlený až do konce, nebo pravděpodobně neměli dostatečnou výkonnou moc, aby mohli vrátit zpět starý systém,¹³ protože veškerá politická a vojenská moc přešla do rukou Caesarova kolegy v konzulátu Marcu Antoniovi a následně Dollabelovi,¹⁴ poté co nahradil Caesara jako *consul suffectus*.¹⁵

Po úspěšném atentátu spiklenci nenašli u lidu očekávanou podporu a radost z usmrcení tyrana, a tak se uchýlili na Kapitol a tam se opevnili. Mezitím se Antonius ze strachu o svůj život schoval ve svém domě¹⁶ a Marcus Aemilius Lepidus,¹⁷ velitel jízdy, obsadil Forum se svým vojskem. Situace po nezdařeném vyjednávání uvízla na mrtvém bodě po dobu dvou dnů. Mezitím Antonius získal od Caesarovy vdovy Calpurnie peníze a listiny po zesnulém. Poté 17. března do chrámu bohyně Tellury svolal senát. V té chvíli ještě nebylo jasné, jak senát k Caesarovým vrahům přistoupí: zda je bude považovat za vrahy, kteří porušili senátorský slib loajálnosti a nedbali na Caesarův titul otce vlasti, jeho svatou nedotknutelnost a božské pocty, či zda je bude považovat za tyranobijce, kteří upřednostnili svou povinnost vůči vlasti před soukromými závazky. Byly předneseny různé návrhy – udělit jim pocty, poděkovat jim, nebo je pouze ušetřit?¹⁸ Antonius argumentoval, že pokud by byl Caesar prohlášen za tyrana, musí být všechna jeho ustanovení (*acta Caesaris*) anulována.¹⁹ V senátu tedy mezi republikány a Caesarovými příznivci došlo ke kompromisu: Caesarovi vrazi byli omilostněni, ale zároveň byla potvrzena platnost všech diktátorových ustanovení, a to i těch

---

¹¹ **Gaius Cassius Longinus:** jako tribun roku 49 podporoval Pompeia a dostal od něj námořní velení. 48 operoval v sicilských vodách, ale po bitvě u Farsálu se občanské války dále neúčastnil. Byl omilostněn Caesarem. 44 byl praetor peregrinus. Byl jedním z hlavních konspírátorů Caesarovy vraždy. OCD, s. 300; RE 59.

¹² **Decimus Iunius Brutus Albinus:** v mládí sloužil pod Caesarem v Galii a vyznamenal se v námořní bitvě proti Venetům v roce 56. Úspěšně velel Caesarově flotile proti městu Massalii během občanské války. Spravoval Galii Narborskou a od Caesara poté obdržel správu Předalpské Galie a byl jím určen jako konzul na rok 42. Přesto se účastnil na Caesarově atentátu. OCD, s. 788; RE 55.

¹³ MANUWALD, Gesine. *Cicero, Philippics 3-9. Volume 1: Texte und Kommentare*. Berlin: W. de Gruyter, 2007, s. 10.

¹⁴ **P. Cornelius Dolabella:** i přes Ciceronův odpor si vzal jeho dceru Tullii. Během občanské války velel Caesarově flotile. Následoval Caesara do Afriky a do Španělska. Byl odměněn zkonfiskovanými pozemky a byl vybrán, aby Caesara nahradil jako konzul po zbytku roku 44. OCD, s. 393-4; RE 141.

¹⁵ Dolabella byl vybrán jako *consul suffectus* samotným Caesarem, který plánoval odjet do Makedonie na tažení proti Parthům (Cic. *Phil.* II. 80).

¹⁶ Cic. *Phil.* II. 88, Plut. *Brut.* 18.

¹⁷ **M. Aemilius Lepidus:** jako praetor roku 49 podporoval Caesara, poté spravoval Přední Hispánii. 46 byl konzulem, 46–44 byl Caesarův velitel jízdy (*magister equitum*). Po Caesarově vraždě vojensky podpořil Antonia, který mu na oplátku zajistil úřad hlavního pontifika (*pontifex maximus*). OCD, s. 20; RE 73.

¹⁸ Kolektiv autorů: *The Cambridge ancient history. Volume IX, The last age of the Roman republic, 146-43 B.C.* Cambridge: CUP 1992, s. 469.

¹⁹ FRISCH, Hartvig. *Cicero's Fight for the Republic: The Historical Background of Cicero's Philippics*. Kodaň: Gyldendal, 1946, s. 53.

dosud nepublikovaných. Jak vysvětluje John T. Ramsey,²⁰ Caesarova uzákonění byla všeprostopupující, jejich zrušení by vyvolalo chaos a pro spoustu lidí by to znamenalo ztrátu svého postavení a majetků, které získali právě díky Caesarovi.

Sympatie lidu k Caesarovi poté vzrostly tím, že byla otevřena jeho závěť, ve které odkazoval lidu své zahrady u Tiberu a 300 sesterciů každému římskému občanovi. Emoce vznítily také to, že jednoho ze svých vrahů, Decima Bruta, označil jako svého případného druhého dědice.²¹ Kvůli těmto okolnostem byla nálada mezi lidmi ve městě obecně procaesarovská – na Caesarově pohřbu pronesl Antonius, jak bylo zvykem, pochvalnou řeč, při které lidu ukázal Caesarův zakrvácený oděv a díry v látce, které vytvořily dýky spiklenců. To rozzuřilo dav a více umocnilo sympatie k bývalému diktátorovi. Lidé se poté zmocnili Caesarova těla, postavili provizorní hranici a spálili jej přímo na Foru.²² Pak vzali do rukou kusy dřeva, zapálili je ohněm z hranice a běželi k domům spiklenců s úmyslem jim je podpálit.²³ – proto Marcus Brutus a Gaius Cassius kvůli své bezpečnosti raději opustili město,²⁴ Decimus Brutus a Gaius Trebonius se později vydali spravovat své (Caesarem) přidělené provincie, Předalpskou Galii a Asii. Lepidus odjel spravovat Narbonskou Galii a Přední Hispánii.

Ve městě poté zavládl relativní klid, kdy se Antonius snažil naklonit si na svou stranu senátory tím, že například nechal odstranit z římské ústavy úřad diktátora.²⁵ Během dubna byl vztah mezi ním a Ciceronem navenek ještě neutrální. J.T. Ramsey zmiňuje,²⁶ že Cicero byl potěšen, když Antonius nechal bez soudu popravít jistého Amatia, vydávajícího se za vnuka Gaia Maria, který si získal velkou oblibu u lidu tím, že organizoval hnutí proti Caesarovým vrahům. Avšak J. D. Denniston ve své edici Cicero, *Philippics I & II* (1998, s. 10) říká, že ne dlouho poté se ukázal Antoniovův zkažený charakter: Antonius měl totiž u sebe všechny Caesarovy peníze a jeho poznámky o budoucích plánech (*Acta Caesaris*), které byly na základě usnesení senátu dne 17. března platné. Asi od 18. dubna je začal falšovat.²⁷ V té době

---

²⁰ RAMSEY, John T., *Cicero, Philippics I – II*. New York: Cambridge University Press, 2003, s. 2.

²¹ Suet. *Iul.* 83.

²² John T. Ramsey ve své edici *Cicero, Philippics I – II* (2003, s. 3) podotýká, že podle zákona mělo být tělo spáleno za hranicemi města. U Suetonia (*Iul.* 85) se dozvídáme, že původně byla hranice postavena na Martově poli. Mezi primární prameny, které se určitým způsobem vyjadřují k Caesarově pohřbu, patří: Plut. *Ant.* 20, Plut. *Caes.* 20, Plut. *Cic.* 42, Cic. *Phil.* I. 5, Suet. *Iul.* 84, App. *B Civ.* 3.35.

²³ Suet. *Iul.* 85, Plut. *Caes.* 20.

²⁴ TEMPEST, Kathryn. *Politics and Persuasion in Ancient Rome*. London – New York: Continuum, 2011, s. 186.

²⁵ Za toto opatření ho dokonce chválí i sám Cicero (*Phil.* I. 3.).

²⁶ RAMSEY (2003, s. 3).

²⁷ U Plutarcha (*Ant.* 15.) se můžeme dočíst, že Antonius do těchto poznámek připisoval jména lidí podle svého výběru, ustanovoval senátory a úředníky, povolával lidi z vyhnanství nebo je i propouštěl z vězení.

se také začalo proslýchat, že má Antonius v plánu vyměnit si původně přidělenou provincii Makedonii za Zaalpskou a Předalpskou Galii a prodloužit si jejich spravování na pět let. Ještě větší podezření způsobilo to, když odjel do Kampánie do veteránských kolonií založených Caesarem, kde měl provádět usazení propuštěných vojáků, o nichž Cicero poté slyšel, že jsou Antoniem systematicky organizováni a agitováni za účelem zastrašování senátu, aby přijal Antoniovy návrhy. Tohle podle Dennistona byl Antoniův pečlivě vymyšlený plán: stejně jak to před ním udělal Caesar, hodlal Antonius upevnit svou moc dlouhodobým spravováním provincií a současně k tomu shromažďoval peníze a vojáky, aby si zajistil úspěch.²⁸

Ve stejnou dobu vstoupil do politického dění nový aktér: Gaius Octavius. Octavius, Caesarův prasnovec, byl v ilyrské Apollonii, kde čekal na Caesara s vojskem na tažení proti Parthům, když se k němu dostala zpráva o Caesarově smrti a o tom, že ho jmenoval jako svého hlavního dědice. Ihned se vydal do Itálie a i přesto, že mu jeho blízcí domlouvali, aby dědictví nepřijímal, zamířil do Říma, po cestě si u vojáků jako Gaius Iulius Caesar – jméno, které přijal podle podmínek v závěti – získal velkou oblibu, a nakonec se v Římě 8. května oficiálně stal Caesarovým dědicem a adoptivním synem. Poté chtěl vyplatit lidu slíbené odkázané peníze, ale veškeré Caesarovo jmění měl u sebe Antonius a odmítl mu ho poskytnout. Jak píše John T. Ramsey,²⁹ Antonius neměl v žádném úmyslu dovolit Octavianovi získat si popularitu tím, že vyplatí lidu odkázané peníze. To Octavianu neodradilo a vyplatil lidem peníze z prostředků, které různě sehnal a napůjčoval si,³⁰ čímž si získal u lidu popularitu, které se Antonius tak obával.

1. června se konalo zasedání senátu, na které se prakticky nikdo nedostavil, včetně nejdůležitějších senátorů, kterými byli například designovaní konzulové Aulus Hirtius³¹ a Vibius Pansa.³² Senátoři se totiž obávali, že jim Antonius bude vyhrožovat vojskem, které si s sebou přivedl z Kampánie. Když Antonius našel senát poloprázdný, přednesl své návrhy na shromáždění lidu a vymohl si pro sebe a Dolabellu správu provincií prodlouženou na dobu pěti let. Poté si vyměnil správu provincie Makedonie za Galii Zaalpskou a Předalpskou. Také si vymohl právo vzít si s sebou z Makedonie pět legií, které tam čekaly na tažení proti Parthům, čímž získal obrovskou vojenskou sílu. Makedonie byla považována za dobrou

---

²⁸ DENNISTON, J. D., *Cicero, Philippics I & II*. Londýn: Bristol Classical Press, 1926 [2003], s. 10.

²⁹ RAMSEY (2003, s. 5-6).

³⁰ Octavianus prodal zděděný majetek (App. *B Civ.* 3.21), anebo si peníze napůjčoval od Caesarových příznivců (Cic. *Fam.* 11.28.6).

³¹ **Aulus Hirtius**: od roku 54 sloužil pod Caesarem. V občanské válce bojoval v Hispánii, 46 byl praetorem, rok poté spravoval Narbonskou Galii. Caesarem byl vybrán jako konzul na rok 43. OCD, s. 712; RE 2.

³² Cic. *Phil.* I. 6.

provincií, měla u sebe 6 legií, ale lepší byly galské provincie blízko Říma, přestože měly u sebe jen 3 legie. Antonius měl nyní oba benefity – velké vojsko i blízkost u Říma.

Jeho dalším krokem bylo zbavit se svých politických konkurentů. Toho dosáhl na zasedání senátu 5. června, kdy přesvědčil senátory, aby Marca Bruta a Cassia pověřili úkolem organizovat zásobování obilí v Asii a na Sicílii – podle Cicerona to byl pro ně vsutku ponižující úkol,³³ kterým by je Antonius odstavil na druhou kolej. Někdy později jim jako praetorům byly přiděleny do správy provincie Kréta a Kyréné. Dále se Antoniovi podařilo prosadit pozemkový zákon (*lex agraria*), který mu umožnil rozdělit část italské půdy veteránům, aby si pojistil jejich věrnost. Mezitím Brutus a Cassius se pohybovali blízko Říma a stále doufali, že se budou moct vrátit. Brutus jako *praetor* měl povinnost v červenci uspořádat lidi Apollinares a doufal, že si tím získá větší podporu u lidu. Stále se ale bál vrátit se do města, a tak hry uspořádal skrze svého kolegu.³⁴ Honosné hry však zřejmě neměly očekávaný efekt, protože 1. srpna na zasedání senátu mluvil proti Antoniovi pouze Lucius Calpurnius Piso Caesoninus, kterému když se nedostalo podpory od ostatních, v druhý den konání senátu se už neukázal.³⁵ Štěstí se ale usmálo na mladého Octaviana. Ten v červenci uspořádal na počest Caesara pohřební hry, během nichž prý na nebi zazářila kometa, o které si lidé říkali, že je to Caesarova duše, který byl přibrán mezi nebeské bohy. Pravděpodobně ve stejnou dobu Octavianus začal lidem vyplácet odkázané peníze, čímž jeho popularita mezi lidmi stoupla.

Cicero nejdříve váhal, zda má odjíždět z Říma. Nakonec se ale rozhodl 7. dubna odplout do Řecka a navštívit svého syna v Athénách, ale bouře donutila jeho loď se vrátit do přístavu.³⁶ Později Cicero dostal pozitivní zprávy z Říma, že Antonius a spiklenci dojdou k nějaké vzájemné dohodě, že se senát má 1. srpna sejít a Antonius, který se vzdal galských provincií, se opět podvolí autoritě senátu.³⁷ Ale zároveň se dozvěděl, že jeho odjezd lidé kritizují a ptají se, proč si Cicero odjíždí v tak kritické době. Na to ho 17. srpna navštívil Marcus Brutus, který se zrovna chystal odplout na východ, aby se ujal svého pověření.³⁸ Zpravil Cicerona o tom, jak zasedání senátu 1. srpna špatně dopadlo a jak Lucius Piso

---

³³ Cic. *Att.* 15.9.1.

³⁴ RAMSEY (2003, s. 9).

³⁵ Cic. *Att.* 16.7.7.

³⁶ Cic. *Phil.* I. 7.

³⁷ Cic. *Phil.* I. 8.

³⁸ Cassius a Brutus sice odpluli na východ, ale nevydali se do svých přidělených provincií. Brutus se měl zastavit v Athénách a Cassius asi odešel do Alexandrie nebo Sýrie. Jisté ale je, že začali s přípravami na válku.

pohořel, když se mu nedostalo od žádného dalšího senátora podpory.³⁹ V tu chvíli Cicero už neváhal a ihned zamířil zpět do Říma. Tom Holland toto označil za nejodvážnější rozhodnutí jeho života.⁴⁰ Dorazil tam 1. září na den konání senátu, ale omluvil se z něj, protože byl unavený z dlouhé cesty.⁴¹ V senátu Antonius káral Ciceronovu nepřítomnost a vyhrožoval, že si pro něj do jeho domu přijde a násilně ho odtamtud odvede. Na tuto kritiku Cicero zareagoval tzv. *První filippikou*, kterou pronesl druhý den na to (kdy se naopak zase do senátu nedostavil Antonius), a ve které ospravedlňuje svůj odchod a návrat zpět do Říma a otevřeně kritizuje Antoniovo počínání. Antonius to Ciceronovi oplatil svou vlastní řečí o 17 dní později. *Druhá filippika* byla Ciceronovou odpovědí, avšak tato řeč nebyla určena pro veřejný přednes, přestože je stylizována, jako kdyby v senátu přednesena byla. Nyní mezi oběma muži otevřeně zavládla nevraživost.

Mezi Antoniem a Octavianem, Caesarovými pokračovateli, přirozeně panovala rivalita. Antonius se dokonce pokusil očernit Octaviana tím, že ho obvinil z účasti na pokusu o atentát na jeho osobu.⁴² Krátce poté 9. října Antonius odjel do Brundisia vyzvednout legie, které nechal přeložit z Makedonie. Během toho si Octavianus najal vlastní armádu z Caesarových veteránů a obsadil s ní Forum. Zároveň se pokoušel převést na svou stranu prostřednictvím úplatků nějaké vojáky z makedonských legií. Brzy na to ale Antonius zamířil zpět do Říma a Octavianus byl nucen ustoupit před jeho značně početnější armádou o šesti legiích a ponechat mu město. Avšak díky úplatkům a tomu, že se některým vojákům nelíbilo, že táhnou proti Caesarovu synovi, dvě legie dezertovaly k Octavianovi. Antonius se poté rozhodl táhnout s vojáky na sever do Galie Předalpské a prohlásil se správcem této provincie. Problém ale byl, že tehdejší správce Decimus Brutus odmítl provincii a vojsko Antoniovi předat, protože tvrdil, že byl jako její správce vybrán samotným Caesarem a senát potvrdil všechna jeho ustanovení. Zabarikádoval se tedy v Mutině se svými dvěma legiemi a vyčkával. Antonius ho oblehl s plánem nechat ho vyhladovět. Tento konflikt se později vyvinul do tzv. mutinské války.⁴³

Když zprávy o těchto událostech dorazily do Říma – shodou okolností poslové dorazili právě 20. prosince před konáním zasedání senátu – Cicero pronesl svou *Třetí filippiku*. Podařilo se mu přimět senát k zásahu proti Antoniovi: senát schválil Brutův postup proti

---

³⁹ Cic. *Phil.* I. 9.

⁴⁰ HOLLAND, Tom. *Rubikon: triumf a tragédie římské republiky*. Praha: Dokořán, 2005, s. 319.

⁴¹ Cic. *Phil.* I. 10.

⁴² App. *B Civ.* 3.39.

⁴³ Suet. *Aug.* 9.

Antoniovi a dovolil mu dále spravovat svou provincii. Usnesení senátu shrnul na shromáždění lidu ve *Čtvrté filippice*.

V následující Páté a *Sedmé filippice* (*Šestá filippika* obsahuje shrnutí té páté) můžeme vidět Ciceronovu vytrvalou snahu přinutit senátory k ráznějšímu jednání – k válce. Většina senátorů ale volila mírovou cestu a válku s Antoniem vést nechtěli. Místo toho odmítli Ciceronův návrh na okamžité vyhlášení války a rozhodli se poslat za Antoniem vyslance, kteří by s ním jednali o míru, což Cicero považoval za zbytečný a laxní postup. Antonius odmítl poslechnout příkazy senátu a k tomu ještě vznesl svoje vlastní požadavky – z Ciceronova pohledu zcela nepřijatelné.⁴⁴ Poté co vyslanci přinesli tyto zprávy do Říma, konalo se zasedání senátu. Senát na návrh Lucia Iulia Caesara⁴⁵ vyhlásil tzv. stav *tumultus*,⁴⁶ který ale ještě neznamenal válečný stav (který by si Cicero tak přál). Druhý den, 3. února, se mu ale podařilo prosadit svůj návrh, aby všichni, kteří do 15. března opustí Antonia, byli omilostněni. A s těmi, kdo zůstanou, bude naloženo jako s nepřáteli státu. Ne dlouho poté byla také anulována všechna Antoniova *acta*, která nechal schválit během svého konzulátu.

Krátce poté Marcus Brutus informoval senát, že má pod svou kontrolou Makedonii, Řecko a Illyricum a čeká na jeho rozkazy. Senát mu jeho postupy legitimizoval. Na konci února přišly do Říma zprávy, že Cornelius Dolabella, na své cestě do Sýrie, zavraždil jednoho z Caesarových vrahů, Gaia Trebonia, který v té době spravoval Asii. V důsledku toho byl Dolabella prohlášen nepřítelem státu.

V březnu se konzul Vibius Pansa připojil k Aulovi Hirtiovi a společně táhli proti Antoniovi. Jejich armády se srazily u Fora Gallorum, kde byl Pansa těžce zraněn. Octavianus mezitím úspěšně bránil svůj a Hirtiův tábor a Antonius byl nakonec odražen. Sedm dní poté proběhla bitva u Mutiny, kdy byl Antonius poražen a donucen se stáhnout.⁴⁷ Nicméně Hirtius byl zabit a Pansa ne dlouho poté na následky zranění zemřel.

Poté co zprávy o těchto událostech dorazily do Říma, byl Antonius konečně prohlášen za nepřítele. Válka dále pokračovala pod vedením Decima Bruta; toho ale Octavianus

---

⁴⁴ Jeden z Antoniových požadavků byla půda a odměny pro jeho vojáky (Cic. *Phil.* VIII. 25).

⁴⁵ **L. Iulius Caesar**: byl strýcem Marca Antonia, 77 quaestor v Asii, 64 konzul, 61 cenzor. Sloužil pod Caesarem v Galii, ale občanské války se nezúčastnil. Antoniem byl nelegálně ustanoven jako *praefectus urbi*. Snažil se zabránit vyhlášení války proti svému synovci, ale zároveň podpořil zrušení Antoniova agrárního zákona. Po vzniku druhého triumvirátu byl proto proskribován, ale přimluvila se za něj Antoniova matka. OCD, s. 783; RE 143.

⁴⁶ Římský stát mohl vyhlásit nouzový stav *tumultus*, když čelil útoku. Vojenská dovolená byla zrušena a občané museli narukovat a nosit vojenský oděv tzv. *sagum*. OCD, s. 1564-5.

⁴⁷ LANGE, Carsten Hjort. *Triumph and civil war in the late Republic* [online]. Papers of the British School at Rome, vol. 81, 2013, s. 67–90 [cit. 24.7.2023]. Dostupné z JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/42706318>.

neposlouchal a ani nepodnikal žádný další útok proti Antoniovi. Ten znovu nabyl na síle a spojil se s Marcem Lepidem. Po smrti Pansy a Hirtia byl konzulský úřad neobsazený. Když se ho Octavianus nemohl od senátu domoci po dobrém, rozhodl se ho získat silou. Táhnul tedy se svými legiemi na Řím. Pod tímto nátlakem ho senát zvolil konzulem. Nakonec se Octavianus sblížil s Lepidem a Antoniem a v říjnu spolu uzavřeli spojení, tzv. druhý triumvirát. Svoje politické nepřátele proskribovali – jednou z jejich obětí se 7. prosince roku 43 stal sám Cicero.

1.2 Životopis Servia Sulpicia Rufa

Je důležité alespoň stručně shrnout osobu Servia Sulpicia Rufa, jehož smrt při vyslanecké výpravě za Antoniem byla podnětem k sepsání *Deváté filippiky*.

O životě Servia Sulpicia jsme informováni hlavně prostřednictvím Cicerona. Klíčové informace nacházíme v *Pro Murena*, *Brutus*, *Philippica IX*, *Ad familiares*, *Ad Atticum*, *Ad Brutum*, *Pro rege Deiotaro*. Další informace najdeme také u Suetonia v *De vita Caesarum – Divus Iulius*.

Servius Sulpicius Rufus, syn Quintův, z tribue Lemonia, pocházel ze starého patricijského rodu, jeho otec byl jezdec, dědeček senátor.⁴⁸ Narodil se buď roku 106 nebo 105 př. n. l.⁴⁹ Byl vrstevníkem Cicerona, od mládí se věnoval podobným studiím, zejména ale právu.⁵⁰ V roce 78 odcestoval na Rhodos společně nebo přinejmenším současně s Ciceronem, aby studoval rétoriku u Apollonia Molona.⁵¹ Oženil se s Postumií, která rovněž pocházela ze starého patricijského rodu. Je známo, že měli alespoň jedno dítě, syna, nesoucího stejné jméno jako otec.⁵²

---

⁴⁸ Cic. *Mur.* 15,16.

⁴⁹ Cic. *Brut.* 150, 156.

⁵⁰ Cic. *fam* IV. 3,3.

⁵¹ Cic. *Brut.* 151.

⁵² Cic. *Phil.* IX 5,9,12,15,17.

Po návratu domů započal svou politickou kariéru, která probíhala skoro souběžně s Ciceronovou.⁵³ Kolem roku 75 se stal quaestorem,⁵⁴ o 10 let později praetorem a předsedal při quaestio peculatus,⁵⁵ dosud ale nespravoval žádnou provincii.⁵⁶ Za Ciceronova konzulátu roku 63 se ucházel o úřad konzula na následující rok 62.⁵⁷ Ve volbách ale neuspěl a zažaloval svého úspěšně zvoleného konkurenta Lucia Licinia Murenu za ambitus, tj. volební úplatkářství. Soud se konal v listopadu roku 63 a skončil Murenovým vítězstvím. Přestože vítěze obhajoval Cicero (Pro Murena), který měl být Serviovým dobrým přítelem, jednal se Serviem s velkou úctou a respektem.⁵⁸

Poté se Servius věnoval hlavně právnícké praxi. Není vyloučeno, že právě s Pompeiovou pomocí roku 51 se mu podařilo získat konzulát. Jeho kolegou v konzulátu byl Marcus Claudius Marcellus. Servius snažil zabránit nepřátelským opatřením proti Caesarovi a varoval senát před rozpoutáním další občanské války.⁵⁹

V občanské válce mezi Caesarem a Pompeiem se zřejmě rozhodl zůstat neutrální. Zprávy o Serviově stranictví od léta 49 do bitvy u Pharsalu nejsou jednotné. Z jedněch zpráv se zdá, že jeho postoj byl neutrální, ale na druhou stranu Cicero počítá Servia, sebe a další osoby mezi omilostněné odpůrce Caesara. Spíše se ale zdá, že se Servius držel stranou a byl neutrální, a v důsledku toho ho Caesar udělal správcem provincie Acháia.

Poté co v polovině ledna roku 49 Pompeius a jeho společníci opustili Itálii, Servius zůstal v Kampánii. Ocitl se v podobné situaci jako Cicero, ale od Caesara se mu dostalo méně pozornosti, protože se ukázal jako méně důležitý. Objevil se na zasedání senátu svolaném Caesarem 1. dubna roku 49 a radil mu, aby se zdržel tažení do Španělska.

Kde a jak strávil čas po bitvě u Pharsalu do léta roku 47 není známo. Je možné, že se stejně jako jeho kolega Marcellus vydal na východ ovládaný pompejci, ale ne do jejich tábora, ale spíše na nějaké klidné místo vhodné pro vědeckou činnost. Prostřednictvím Cicerona se poté dovídáme, že v létě roku 47 pobyl nějaký čas na Samu.⁶⁰ Roku 46 spravoval provincii Acháiu.⁶¹

---

⁵³ Cic. *Brut.* 156.

⁵⁴ Cic. *Mur.* 18.

⁵⁵ Cic. *Mur.* 35.

⁵⁶ Cic. *Mur.* 42.

⁵⁷ Cic. *Mur.* 7,8,15,43,49,56.

⁵⁸ Cic. *Mur.* 7,10,15,21,23,30,43.

⁵⁹ Suet. *Iul.* 29.

⁶⁰ Cic. *Brut.* 156.

⁶¹ Cic. *fam.* IV 4,2.

Na podzim roku 45 byl Servius zpět v Římě,⁶² ale již na začátku května roku 44 odjel se stejnými obavami z budoucnosti jako před pěti lety.⁶³ Na zasedání senátu 1. ledna roku 43 už byl přítomen a podal žádost, aby se mladý Octavius mohl ucházet o úřad dříve, než bylo zvykem.⁶⁴ 4. ledna podal senátu návrh, aby k Antoniovi byla vyslána další delegace a sám se této mise ujal spolu s Luciem Calpurniem Pisonem a Luciem Marciem Philippem i přes svůj špatný zdravotní stav. Nicméně, než delegace dorazila do Antoniova tábora před Mutinou, Servius v polovině ledna zemřel. Senát poté jednal o poctách, které by se mrtvému vyslanci měly udělit. Byl poctěn veřejným pohřbem a stavbou bronzové pěší sochy na řečništi.⁶⁵

Zachovala se spousta Ciceronových dopisů adresovaných Serviovi. Ze Serviovy strany se dochovaly dva dopisy. První dopis je útěchou pro Cicerona nad smrtí jeho dcery Tullie v březnu roku 45.⁶⁶ Druhý dopis podává zprávu z 31. května roku 45 o vraždě Marcella v Piraeu.⁶⁷

Servius byl velmi vážený právník. Cicero ho ve svém díle *Brutus* chválil ústy Bruta jako mistra spravedlnosti a řeči.⁶⁸

---

⁶² Cic. *Deoit.* 32.

⁶³ Cic. *Ad Att.* XIV 18, 19.

⁶⁴ Cic. *Ad Brut.* I 15, 7.

⁶⁵ Cic. *Phil.* IX 7, 9.

⁶⁶ Cic. *fam.* IV 5.

⁶⁷ Cic. *fam.* IV 12.

⁶⁸ Cic. *Brut.* 150-157.

2. *Orationes Philippicae*

2.1 Základní přehled

Orationes Philippicae je série čtrnácti Ciceronových dochovaných řečí⁶⁹ zabývajících se jednou politickou záležitostí trvající několik měsíců – bojem proti Marcu Antoniovi. Jedná se o největší Ciceronovu sbírku tematicky propojených řečí, na kterých lze dobře sledovat vývoj Ciceronových argumentů a strategií. Řeči spadají do poslední fáze Ciceronovy politické aktivity před jeho smrtí roku 43. První čtyři řeči (s výjimkou druhé) byly proneseny mezi zářím a prosincem roku 44, zbylých deset řečí poté mezi lednem a dubnem roku 43. Jedním z hlavních cílů těchto řečí bylo přesvědčit senát, aby prohlásil Marca Antonia, v té době konzula, nepřítelem státu a podle toho, aby s ním náležitě jednal, tzn. aby proti němu římský stát vedl válku. Jednotlivé řeči můžeme kategorizovat podle jejich obsahu. První a druhá řeč tvoří dvě samostatné skupiny. První řeč je místy k Antoniovi smířlivá, a ne nutně nepřátelská (proto občas není počítána mezi ostatní *Filippiky*). Druhá řeč je invektiva proti Antoniovi. Třetí a čtvrtá řeč nastiňují Ciceronův politický cíl. Pátá až devátá řeč se určitým způsobem vyjadřují k prvnímu vyslanectvu za Antoniem. Desátá a jedenáctá řeč se zabývají situací na východě, který ovládali Caesarovi vrazi. Poslední tři řeči se soustředí na události v Římě a v Itálii. V této podkapitole postupně shrnu obsah a historické souvislosti jednotlivých řečí.

Když se Cicero 1. září vrátil do Říma, konalo se zasedání senátu, ze kterého se ale omluvil. Antonia zřejmě popudila Ciceronova absence, a tak ho napadl slovními výhrůzkami, na což mu druhý den Cicero odpověděl svou *První Filippikou*, ve které krátce omluvil svůj odchod a návrat do Říma. Ačkoli Cicero zkritizoval Antoniovy politické kroky, není tato řeč tak útočná jako ostatní řeči a spíše se snaží apelovat na Antonia, aby jeho budoucí kroky nebyly stejné jako ty Caesarovy. Tato řeč je tedy něco jako předeherou pro následující *Filippiky*.

Speciální případ je *Druhá Filippika*. Jedná se o invektivu zaměřující se na Antoniovu osobu a jeho politickou kariéru. Byla sepsána jako přímá odpověď Antoniovi poté, co na Cicerona slovně zaútočil v senátu konaném 19. září. Tato řeč však nebyla nikdy veřejně pronesena – a ani to tak Cicero nezamýšlel – přestože je záměrně komponovaná, jako kdyby

---

⁶⁹ Podle zpráv z antických pramenů se zdá, že řeči bylo původně víc. Arusianus Messius ve svém díle (Gramm. Lat. VII, p. 467. 15–18) cituje z 16. a 17. *Filippiky*.

v senátu přednesena byla (obsahuje například opakované oslovování senátorů). Cicero ji nejdříve poslal svému příteli Attikovi ke schválení a poté kolovala jako pamflet mezi blízkými přáteli.⁷⁰

Na konci listopadu Antonius odjel z Říma a vydal se se svým vojskem do Předalpské Galie. Prohlásil se jejím správcem, přestože ji v té době spravoval Decimus Iunius Brutus, jeden z Caesarových vrahů. Ten mu ji odmítl předat a v důsledku toho byl Antoniem oblehnut u Mutiny. 20. prosince se konalo zasedání senátu svolané tribuny lidu, aby se projednaly bezpečnostní opatření na inauguraci nových konzulů 1. ledna roku 43.⁷¹ Ráno před plánovanou schůzí přišly zprávy oznamující, že Brutus svou provincii Antoniovi nepředá a podrží ji v moci senátu a římského lidu.⁷² Této příležitosti využil Cicero a pronesl v senátu svou *Třetí Filippiku*. Tato řeč je velmi důležitá, protože odstartovala Ciceronův politický boj proti Antoniovi, ve kterém Cicero už nebyl jen pouhým přihlížejícím, ale sám se ujal iniciativy. Podařilo se mu prosadit, aby senát potvrdil Brutovo jednání a aby udělil pocty Octavianovi, veteránům, kteří ho následovali a legiím (*legio Martia a legio quarta*), které k němu od Antonia dezertovaly. Senátní výsledky ještě ten samý den shrnul na shromáždění lidu ve *Čtvrté Filippice*.

Mezi 20. prosincem a 1. lednem roku 43 se konflikt mezi Brutem a Antoniem vyostřil – začala tzv. mutinská válka.⁷³ 1. ledna nastoupili do úřadu noví konzulové Aulus Hirtius a Gaius Vibius Pansa a svolali na tento den senátní zasedání trvající 4 dny. Na programu schůze bylo obecně projednat současnou politickou situaci – v rámci toho poradit se o návrhu vyslat vyslance k Antoniovi za účelem vyjednávání o míru⁷⁴ – a udělat konečné rozhodnutí ohledně usnesení z 20. prosince o počtech pro ty, kteří se odvrátili od Antonia.⁷⁵ Při této příležitosti Cicero ve své *Páté Filippice* argumentoval proti vyslání vyslanců, a naopak navrhoval vyhlásit Antoniovi okamžitou válku. Tento návrh byl zamítnut.⁷⁶ Avšak senát na Ciceronův návrh rozhodl obdařit Octaviana mimořádnými počty: byl přijat jako člen senátu, byl mu udělen status propraetora, bylo mu dovoleno v senátu prezentovat *sententia* a ucházet se o

---

⁷⁰ Publikované verze *Filippik* Ciceronovi obecně pomáhaly šířit jeho politické názory mezi širší publikum, nejenom mezi ty, kteří slyšeli ústní verze. Viz MANUWALD, Gesine. *Cicero: Understanding classics*. London – New York: I. B. Tauris, 2015, s. 8.

⁷¹ Cic. *Phil.* III. 13, 25, 37.

⁷² Cic. *Phil.* III. 8.

⁷³ Suet. *Aug.* 9.

⁷⁴ Po úvodních řečech nových konzulů byl jako první vyzván k promluvě Quintus Fufius Calenus, který měl být autorem návrhu poslat vyslance za Antoniem.

⁷⁵ Cic. *Phil.* V. 28, 35-37.

⁷⁶ Cic. *Phil.* VI. 1.

konzulský úřad dříve, než to zákon dovoloval, a byla mu udělena jezdecká socha. Po dlouhé senátní diskusi tribun lidu Publius Apuleius svolal shromáždění na Foru, kde Cicero informoval lid o výsledcích senátní debaty v *Šesté Filippice*.

5. ledna se tříčlenné vyslanectvo, které tvořili Servius Sulpicius Rufus, Lucius Marcius Philippus a Lucius Calpurnius Piso Caesoninus, vypravilo za Antoniem. Podle rozkazů senátu měla být Antoniovi vyhlášena válka, pokud by se nepodrobil jeho autoritě.⁷⁷ Mimoto měl vyslancům umožnit bezpečný průchod k Decimu Brutovi a k jeho vojákům, aby jim mohli předat zprávu o tom, že si senát váží jejich zásluh vůči státu a že budou řádně oceněny.⁷⁸ Později senát rozhodl, aby jeden konzul vyrazil do války a ten druhý, aby připravil Itálii na válku.⁷⁹

V průběhu ledna, kdy se čekalo na návrat vyslanectva, se konalo zasedání senátu. Senátní schůze se původně měla jen týkat běžných záležitostí,⁸⁰ ale Cicero využil této příležitosti a pronesl *Sedmou Filippiku*. V této řeči Cicero znovu vyjadřuje svůj nesouhlas s vysláním poselstva a obhajuje svůj názor, proč je nutné vést s Antoniem válku.

Jeden z vyslanců, Servius Sulpicius, který byl už v značně pokročilém věku a neměl zcela dobré zdraví, během cesty za Antoniem zemřel. Do Říma se vrátili pouze Lucius Marcius Philippus a Lucius Calpurnius Piso Caesoninus spolu s Antoniovým přívržencem Luciem Variem Cotylou a přinesli zprávy o průběhu vyjednávání s Antoniem. 2. února byl tedy svolán senát, aby se projednalo, jaké kroky se podniknout dále, jelikož Antonius rozkazy senátu neuposlechl, a dokonce vznesl vlastní požadavky.⁸¹ Rozhodlo se, že bude vysláno další vyslanectvo s žádostí o mír. Ciceronův návrh vyhlásit Antoniovi válku a prohlásit ho nepřítelem státu senát znovu zamítnul a místo toho přišel s jakýmsi kompromisem, navrženým Luciem Iuliem Caesarem, aby byl vyhlášen stav *tumultus*.⁸² Senátní debata pokračovala i druhý den, 3. února, kdy Cicero pronesl svou *Osmou Filippiku*. V ní krátce zkritizoval vyhlášení stavu *tumultus* a navrhnul, aby všichni, kteří do 15. března dezertují od Antonia, byli omilostněni. A ti, kteří zůstanou po jeho boku, ať jsou prohlášeni za nepřátele státu.⁸³ Tento návrh senát schválil.

---

⁷⁷ Podle podmínek měl Antonius přestat pustošit zemi, ukončit obléhání Mutiny, neodvádět vojáky do vojenské služby a stáhnout své vojsko k řece Rubikonu nejméně 200 mil od Říma (Cic. *Phil.* VI. 3-9).

⁷⁸ Cic. *Phil.* VI. 6.

⁷⁹ Cic. *Phil.* VII. 11-13.

⁸⁰ Cic. *Phil.* VII. 1.

⁸¹ Cic. *Phil.* VIII. 25.

⁸² Cic. *Phil.* VIII. 1-2.

⁸³ Cic. *Phil.* VIII. 33.

4. února senát projednával, jaké posmrtné pocty za službu státu budou uděleny Serviu Sulpiciovi. Konzul Gaius Vibius Pansa navrhnul poctu ve formě sochy, Publius Servilius Isauricus s tímto návrhem nesouhlasil a navrhnul hrobku na státní náklady. Nakonec se senát rozhodl pro pocty ve formě pěší sochy, státní hrobky a státního pohřbu, které Cicero navrhnul ve své *Deváté Filippice*.

Mezitím přišly zprávy od Marca Iunia Bruta,⁸⁴ že Makedonii, Illyricum a celé Řecko má pod svou kontrolou a že tyto provincie jsou k dispozici senátu a římskému lidu. Konzul Pansa tedy v polovině února svolal senát, aby se poradili, jak s těmito zprávami naložit. Quintus Fufius Calenus navrhnul, aby se Brutus vzdal svých legií. Cicero proti tomu argumentoval v *Desáté Filippice*, a nakonec na jeho návrh senát legitimizoval Brutovy postupy a pověřil ho, aby se svým vojskem bránil Makedonii, Illyricum a Řecko.

Do Říma přišly další zprávy, že Gaius Trebonius, správce Asie a jeden z Caesarových vrahů, byl v lednu zavražděn prokonzulem Publiem Corneliem Dolabellou. Proto na návrh Quinta Fufia Calena byl Dolabella senátem prohlášen nepřítelem státu. Poté následovala debata o tom, kdo se ujme velení v boji. Cicero ve své *Jedenácté Filippice* předložil návrh, aby Gaius Cassius Longinus byl ustanoven prokonzulem Sýrie a aby s jejími vojenskými silami stíhal Dolabellu. Tento návrh senát nepřijal a rozhodl místo toho svěřit velení konzulům, kterým zároveň byly dány do správy provincie Asie a Sýrie. Avšak Gaius Cassius Longinus napadl Dolabellu i bez svolení senátu.

V Římě se začalo uvažovat o dalším vyjednávání s Antoniem. Senát určil jako druhé vyslanectvo pětičlennou skupinu složenou z Quinta Fufia Calena, Lucia Calpurnia Pisona Caesonina, Lucia Iulia Caesara, Publia Servilia Isaurica a Marca Tullia Cicerona. Nicméně o pár dní později si jeden z ustanovených členů, Publius Servilius Isauricus, stěžoval, že s touto výpravou nesouhlasí jeho rodina. Následkem toho Cicero pronesl *Dvanáctou Filippiku* a označil celou výpravu za zbytečnou a k tomu ještě nebezpečnou díky jeho participaci. Nakonec od tohoto plánu bylo upuštěno a vyjednávání se nekonalo.

V druhé polovině března konzul Gaius Vibius Pansa opustil Řím, aby se spojil se svým kolegou Aulem Hirtem a společně táhli do války. Místo nich senátu předsedal praetor urbanus Marcus Caecilius Cornutus. V tu dobu přišly do Říma zprávy od Marca Aemilia Lepida a Lucia Munatia Planca, ve kterých se přimlouvali za uzavření míru s Antoniem. Na tento popud byla 20. března svolána senátní schůze. Asi ve stejnou dobu Antonius poslal

---

⁸⁴ Cic. *Phil.* X. 1.

Aulovi Hirtiovi a Octavianovi dopis, jehož kopii získal od Hirtia také Cicero. Ve *Třinácté Filippice* přednesl Cicero svůj velký odpor k uzavírání míru a Antoniův dopis podrobně zkritizoval. Senát Lepidovu žádost o mír zamítl.

15. dubna oba konzulové s pomocí Octaviana porazili Antonia v bitvě u Fora Gallorum. Zprávy o této události byly poté projednávány zasedání senátu 21. dubna – bylo nutné se domluvit na odměnách pro účastníky bitvy. Senát přijal Ciceronův návrh, přednesený ve *Čtrnácté Filippice*, aby se konaly děkovné slavnosti trvající padesát dní pro vojenské velitele (konzuly Hirtia a Pansa a Octaviana) a byl jim udělen titul *imperator*, dále aby vojákům byly vyplaceny všechny slíbené odměny, a nakonec aby pro padlé vojáky byl vztyčen monument a aby pozůstalým rodinám byly předány jejich odměny a pocty.

2.2 Název *Philippicae*

Filippiky jako jediné z Ciceronových řečí nesou název inspirovaný řeckým modelem – Démosthenem.⁸⁵ Cicero užil pro své řeči název *Filippiky* v jednom ze svých dopisů adresovaných Marcu Brutovi. Tento dopis se nám sice nedochoval, ale o volbě tohoto názvu jsme zpraveni díky Brutově odpovědi Ciceronovi,⁸⁶ kde se dovídáme, že Cicero své řeči žertovně označil jako *Philippicae*.⁸⁷ Podle Ramseyho si Cicero vybral tento název z části kvůli svému obdivu k athénskému řečníkovi Démosthenovi a reflektuje Ciceronovu touhu být viděn jako Démosthenův římský protějšek. Dalším motivem podle něj mohlo být to, že Cicero chtěl upozornit na fakt, že se nacházel v podobné pozici jako Démostenés ve 4. století.⁸⁸

---

⁸⁵ **Démostenés** (384–322) byl řecký řečník, který se zvláště proslavil svými řečmi, zvanými *Filippiky*, pronesenými proti makedonskému králi Filippovi II. vládnoucímu v letech 359–336. Jeho hlavním politickým cílem bylo obrátit občany proti Makedonii. OCD, s. 456-8.

⁸⁶ Cic. *Ad. Brut.* 2.3.4.

⁸⁷ Tento název užívají i někteří pozdější autoři (Plut. *Cic.* 24.6). Řeči mají ale i jiný název: *orationes in Antonium/orationes Antonianae*, který užívá (opět) Plútarchos (*Ant.* 20.3) nebo např. Quintilianus (*Inst.* 8.4.8).

⁸⁸ RAMSEY (2003, s. 17).

2.3 Devátá filippika

Devátá filippika se řadí do skupiny řečí, které se určitým způsobem týkají prvního vyslanectva za Antoniem. Jedná se o rozsahově nejkratší řeč z celé dochované sbírky *Filippik* a v korpusu řečí zaujímá zvláštní místo. Na první pohled se totiž zdá, že pouze projednává posmrtné pocty pro Servia Sulpicia Rufa, ale po bližším zkoumání lze vidět, že zde Cicero, kromě uctění Servia, sleduje také vlastní záměr prosadit svůj politický cíl.

Jak už bylo řečeno, na začátku ledna při senátní schůzi senát odmítl vést válku s Antoniem a místo toho se rozhodl pro umírněnější politiku, a to jednat s Antoniem o míru. Vyslal tedy jako vyslance tři prokonzuly, Servia Sulpicia Rufa, Lucia Marcia Philippa a Lucia Calpurnia Pisona Caesonina, aby s Antoniem vyjednávali a sdělili mu požadavky senátu. Pokud by je Antonius nepřijal, byla by mu bezprostředně vyhlášena válka. Na cestu vyrazili 5. ledna. Během výpravy zemřel jeden člen vyslanectva: Servius Sulpicius. Servius Sulpicius byl v té době již staršího věku a údajně byl i nemocný. Zprávu o Serviově smrti oznámili zbylí vyslanci 2. února po svém návratu od Antonia.

O dva dny později, 4. února, konzul Gaius Vibius Pansa svolal senátní schůzi, na které se projednávaly pocty pro Servia Sulpicia, jelikož zemřel při výkonu služby pro stát. Jako první měl pronést pochvalnou řeč konzul Pansa, který zřejmě navrhnul poctu ve formě pozlacené jezdecké sochy.⁸⁹ Jiný návrh měl Publius Servilius Isauricus. Podle něho, jak nás o tom informuje Cicero,⁹⁰ by takováto pocta neměla být udělena nikomu, kdo nezemřel násilnou smrtí, a proto navrhoval státní hrobku. Cicero poté ve své řeči argumentoval proti těmto dvěma návrhům a sám navrhnul větší pocty: bronzovou pěší sochu, státní hrobku a státní pohřeb. Tento návrh byl přijat.

---

⁸⁹ Cic. *Phil.* IX. 3, 13.

⁹⁰ Cic. *Phil.* IX. 3.

3. Překlad řeči *Philippica XI*

3.1 M. TULLI CICERONI IN M. ANTONIUM ORATIO PHILIPPICA NONA

1. Přál bych si, senátoři, aby nám nesmrtelní bohové bývali dovolili, abychom mohli poděkovat Serviovi Sulpiciovi jako živému, a ne řešit, jaké pocty mu udělit posmrtně. A nepochybuji, že kdyby tento muž mohl podat zprávu o své diplomatické misi, jeho návrat by pro vás byl vítaný a pro stát blahodárný; ne protože by Lucius Philippus⁹¹ a Lucius Piso⁹² neprojevíli snahu a starostlivost při tak důležité povinnosti a službě, nýbrž proto, že bez Sulpicia, staršího než tito dva a moudřejšího než všichni ostatní,⁹³ který byl náhle vyrván z tříčlenné skupiny, zůstalo celé vyslanectvo osiřelé a oslabené.⁹⁴

2. Dostal-li někdy nějaký vyslanec za svou smrt oprávněnou poctu, neshledáme, že by si ji kdokoli zasloužil více než Sulpicius. Ostatní, kteří zemřeli během diplomatických misí, neodcházeli vstříc jistému nebezpečí života, odcházeli bez nějakého strachu ze smrti; naproti tomu Sulpicius se vydal na cestu s určitou nadějí na to, že dorazí k Marcu Antoniovi, ale zcela bez naděje na návrat do Říma. A přestože byl stížen tak těžkou nemocí, že, sotva mohl věřit v to, že zůstane naživu, pokud se k jeho vážnému zdravotnímu stavu připojí nějaká námaha, tak ani s posledním dechem se nezdráhal o to pokusit, pokud mohl nějak prospět státu. A tak ho nezdržela ani silná zima, sníh, dlouhý pochod, příkrost cest, zhoršující se nemoc, a když už dorazil na setkání a rozmluvu s tím,⁹⁵ ke komu byl poslán,⁹⁶ tak ve chvíli, kdy uvažoval nad provedením a vykonáním svého úkolu, zemřel.

---

⁹¹ **L. Marcus Philippus:** 61–59 spravoval Sýrii. 56 byl konzulem. Občanské války se nezúčastnil. Oženil se s Octavianovou matkou, čímž se stal jeho nevlastním otcem. V březnu roku 44 oba přemlouvali Octaviana, aby dědictví po Caesarovi nepřijímal. V lednu roku 43 byl druhým členem vyslanectva za Antoniem. Spolu s Calpurniem Pisonem se vrátili od Antonia a podali zprávu o výsledcích vyjednávání. OCD, s. 923; RE 76.

⁹² **L. Calpurnius Piso Caesoninus:** Roku 58 zastával konzulát, 50 byl censorem. Jeho dcera se provdala za C. Iulia Caesara. V případě proti P. Clodiovi Pulcherovi nepodpořil Cicerona, a díky tomu mu na oplátku byla svěřena do správy provincie Makedonie. Jeho administrativu v této provincii poté ve svých řečech zkritizoval Cicero (*Prov. cons., in Pisonem*). V občanské válce byl nestranný, byl epikurejec, je považován za majitele vily v Herculaneu, kde se našly epikurejské papyry. 1. srpna na zasedání senátu jako jediný mluvil proti M. Antoniovi. V lednu roku 43 byl třetím členem vyslanectva za Antoniem. OCD, s. 281; RE 90.

⁹³ Philippus a Piso mohli být mladší jen asi o pár let. Avšak i malý věkový rozdíl se může použít kvůli argumentu (MANUWALD, 2007, s. 1048).

⁹⁴ V té době bylo Serviovi 62/61 let.

⁹⁵ Servius Sulpicius ale šanci mluvit s Antoniem nedostal.

⁹⁶ Rozumí se: Marcus Antonius.

3. Jako v jiných situacích, Gaie Panso,⁹⁷ tak i teď, sis počínal výborně, když si nás vybědl, abychom uctili Sulpicia a sám jsi řekl mnoho slov na jeho chválu. Po tvém projevu bych už neříkal nic a odsouhlasil bych to, kdybych si nemyslel, že je třeba odpovědět Publiu Serviliovovi,⁹⁸ skvělému muži, který se domníval, že pocta ve formě sochy by neměla být udělena nikomu, kdo nebyl zabit mečem během své diplomatické mise. Avšak já, senátoři, se domnívám, že naši předkové byli toho názoru, že je třeba, aby posuzovali příčinu smrti, a ne její druh.⁹⁹ Chtěli totiž, aby pomník měli ti, kterým sama vyslanecká povinnost způsobila smrt, z toho důvodu, aby lidé v nebezpečných válkách vykonávali vyslaneckou službu tím odvázněji. Není nutné zkoumat precedenty předků, ale musíme si osvětlit jejich úmysl, z kterého samotné precedenty vznikly.¹⁰⁰

4. Lars Tolumnius,¹⁰¹ král Vejí, dal ve Fidenách¹⁰² zabít čtyři římské vyslance, jejichž sochy do nedávna stály na řečništi. Náležitá pocta; vždyť naši předci se těmto mužům, kteří zemřeli při výkonu služby, rozhodli vynahradiť krátký život věčnou památkou. Sochu Gnaea Octavia,¹⁰³ proslulého a velkého muže, který jako první získal konzulský úřad pro svůj rod, jenž později oplýval těmi nejjudatnějšími muži, vidíme stát na řečništi. Tehdy nikdo neopovrhoval neurozeností, každá ctnost se cenila. A přitom Octaviova diplomatická mise byla taková, že při ní neměl hrozit ani náznak nebezpečí! Když ho totiž senát poslal, aby jednak zjistil úmysly králů a svobodných národů, ale především, aby vnukovi¹⁰⁴ krále

---

⁹⁷ **C. Vibius Pansa Caetronianus:** sloužil pod Caesarem v Galii. 47–46 spravoval Bithýni a 45 Předalpskou Galii. Caesarem byl vybrán jako konzul na rok 43 př. n. l. Na 4. ledna svolal zasedání senátu (kde Cicero pronesl tuto Filippiku) a započal ho úvodní řečí, ve které vychválil Servia a zřejmě navrhnul udělit mu poctu ve formě pozlacené jezdecké sochy. V dubnu vedl bitvu proti M. Antoniovovi u Fora Gallorum a po bitvě u Mutiny na své zranění zemřel. Podle jedné pomluvy ho nechal otrávit Octavianus. OCD, s. 1596-7; RE 16.

⁹⁸ **P. Servilius Isauricus:** roku 54 byl praetor, roku zastával konzulát společně s C. Iuliem Caesarem, poté byl členem senátu. Provdal svou dceru Octavianovi, který se s ní ale poté rozvedl a jako kompenzaci Serviliovovi udělil konzulský úřad na rok 41. Na senátním zasedání 4. ledna mluvil asi jako druhý po Pansovi a nesouhlasil s udělením sochy, protože podle něj si tuto poctu zaslouží jen ten, kdo umřel násilnou smrtí, což nebylo v případě Servia, který zemřel na nemoc. OCD, s. 1394; RE 67.

⁹⁹ Tzn. jak dotyčný vyslanec zemřel.

¹⁰⁰ Cicero tím míní, že předkové chtěli ocenit jedince, kteří padli za republiku a to, že většina zemřela mečem, je jen shoda okolností.

¹⁰¹ **Lars Tolumnius:** etruský král města Veje v 5. století. Jelikož podpořil kolonii Fidenae, byla mu od Římanů vyhlášena válka, ve které byl nakonec poražen.

¹⁰² Fidenae byly podle Tita Livia (*Ab Urbe condita* 4.17) římskou kolonií, které se vzbouřily proti Římu a na příkaz krále Tolumnia zabily čtyři římské vyslance. Jejich sochy měly být postaveny na řečništi.

¹⁰³ **Gnaeus Octavius:** v roce 168 byl praetor a velitel námořní flotily. Vyznamenal se ve válce proti Perseovi, kdy přijal jeho kapitulaci u Sámotraké po bitvě u Pydny. 165 zastával konzulát. 163 vedl diplomatickou misi na východ, aby zařídil spálení seleukovských lodí a ochromil vydržování slonů. OCD, s. 1059; RE 17.

¹⁰⁴ **Antiochus V. Eupator:** byl král seleukovské říše, vnuk Antiocha III. Vládl jako malý chlapec v letech 164–162 pod kontrolou regenta Lysia. Když Demetrios uzurpoval jeho trůn, byl spolu s Lysiem zabit. OCD, s. 109.

Antiocha (toho, který s našimi předky kdysi válčil)¹⁰⁵ zabránil vydržovat loďstvo a chovat slony, byl zabit v laodicejském¹⁰⁶ gymnasiu jakýmsi Leptinem.¹⁰⁷

5. Na oplátku za jeho život mu naši předci darovali sochu, která měla dlouhá léta ctít jeho potomky, a dodnes zůstává jedinou památkou na tuto významnou rodinu.¹⁰⁸ A přece jak on, tak i Tullus Cluvius, Lucius Roscius, Spurius Antius a Gnaeus Fulcinius, kteří byli zabiti vejským králem, byli vyznamenáni ne kvůli krvi prolité jejich smrtí, ale kvůli smrti samotné, která je potkala při službě státu.

Proto, senátoři, kdyby viníkem Sulpiciovy smrti byla náhoda, cítil bych sice při takové ráně pro stát zármutek, ale byl bych toho názoru, že jeho smrt by měla být uctěna nikoli památkou, ale vyhlášením veřejného smutku. Pochybuje snad někdo, že ve skutečnosti mu život vzala právě diplomatická mise? On si totiž smrt vzal na cestu s sebou, a kdyby tu býval zůstal s námi, mohl se jí vyvarovat svou péčí a podporou skvělého syna a velmi oddané manželky.

6. Ale on, – jelikož věděl, že pokud neuposlechne vaši autoritu, sám sobě se odcizí, ale pokud ji naopak poslechne, tak tento úkol, který plnil pro blaho státu, bude znamenat konec jeho života – vzhledem ke kritické době pro stát si raději zvolil zemřít, než aby se zdálo, že neposkytl státu pomoc, jakou jí poskytnout mohl. V mnoha městech, kterými procházel, měl možnost zotavit se a léčit se. Hostinní přátelé ho díky jeho vážnosti a významnosti štědrě zvali na pohoštění a ti, kteří byli vysláni s ním, ho vybízeli, aby si odpočinul a dbal o své zdraví. Ale on chvátal, spěchal, dychtil splnit vaše příkazy a s touto neústupností navzdory své nemoci pokračoval dál.

7. Když dorazil k Antoniovi, Antonia velmi poplašilo, že to, co mu bylo z vašeho rozkazu sdělováno, svou autoritou a svým úsudkem zaštiťoval právě Sulpicius. Antonius pak dal jasně najevo, jak moc nenávidí senát, když se ze smrti tohoto člověka ztělesňujícího autoritu senátu nestoudně radoval. Leptines tedy nezabil Octavia a král Vejí nezabil ty, které

---

¹⁰⁵ **Antiochus III. Veliký** (242–187): byl král seleukovské říše. Během své vlády ke své říši připojil jižní Sýrii, Foiníkií a Judeu, jeho expanze poté pokračovala do Thrákie, následně vpadl do Řecka, kvůli čemuž se dostal do sporu s Římany. Byl jimi poražen v následujících dvou pozemních bitvách: u Thermopyl a u Magnesie. OCD, s. 108.

¹⁰⁶ Laodikeia – starověké město v Sýrii.

¹⁰⁷ Roku 162.

¹⁰⁸ Toto tvrzení bylo některými lidmi interpretováno jako důkaz toho, že v té době (r. 43) nežili už žádní Octaviovi potomci. Podle Tanseyho tím ale Cicero myslel to, že socha je jediná zachovalá památka na Octaviovu rodinu, protože ostatní dvě památky byly už zničeny. TANSEY, Patrick. *Cicero, Philippics 9.5 and the Porticus Octavia*. The Classical Quarterly, 2016, Vol 66 (2) s. 540–46, [cit. 24.7.2023] JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/26292364>.

jsem zrovna jmenoval, o nic víc, než Antonius zabil Sulpicia; je přece jasné, že ho zabil ten, kdo byl příčinou jeho smrti. Proto se domnívám, že i pro paměť budoucích generací je důležité, aby existovala nějaká připomínka toho, co o této válce soudil senát: samotná socha bude totiž svědčit o tom, že válka byla tak závažná, že i smrt vyslance si vysloužila čestnou památku.

8. Pokud byste, senátoři, byli tak laskaví a vzpomněli si na Sulpiciovu omluvu, proč se diplomatické mise nemůže ujmout, nezůstane ve vás jediná stopa pochybnosti o tom, že bychom měli poctěním zemřelého napravit křivdu, které jsme se na něm zaživa dopustili. Neboť vy, senátoři, – těžko se mi to říká, přesto to říct musím –, právě vy, říkám, jste připravili Sulpicia o život. Když jste viděli, že jeho špatný zdravotní stav je důvodem k tomu, aby byl zproštěn povinnosti, nebyli jste sice krutí (vždyť to se se senátorským stavem vůbec neslučuje) ale protože jste doufali, že není nic, čeho by jeho vážnost a moudrost nedosáhla, tím horlivěji jste odmítali přijmout jeho omluvu. A tímto počínáním jste toho, jenž vždy považoval usnesení senátu za nejsvětější, přiměli ustoupit ze svého původního rozhodnutí.

9. A když pak konzul Pansa začal naléhat důrazněji, než Sulpiciovy uši dokázaly snést, tehdy už si mě a svého syna vzal stranou a mluvil v tom smyslu, že vaše autorita je pro něj důležitější než vlastní život. My jsme obdivovali jeho statečnost a neodvažovali jsme se odporovat jeho vůli. Syn byl dojatý otcovou jedinečnou oddaností¹⁰⁹ státu; moje rozrušení se téměř rovnalo synovu utrpení, ale oba jsme byli nuceni ustoupit Sulpiciově odhodlanosti a nesmlouvavosti slov, když on k velké radosti vás všech a za vašeho potlesku slíbil, že co si budete přát, to vykoná a nebude se vyhýbat nebezpečí, které vyplývá z návrhu, který sám předložil.¹¹⁰ Druhý den ráno jsme ho vyprovodili z města, když spěchal vykonat vaše příkazy; a slova, která mi řekl, když jsme se loučili, se zdála být předzvěstí osudu.

10. Vraťte mu tedy, senátoři, život, který jste mu vzali. Vždyť život zemřelých je opatrován v paměti živých. Zaříd'te, aby ten, kterého jste nevědomky poslali na smrt, získal od vás nesmrtelnost. Pokud mu na řečništi svým rozhodnutím postavíte sochu, budoucí generace nezapomenou na jeho diplomatickou misi. Neboť na jeho předcházející život bude vzpomínáno díky mnoha skvělým činům a spisům. Navěky budou lidé oslavovat jeho přirozenou autoritu,¹¹¹ neústupnost, spolehlivost, vynikající péči o bezpečí státu a prozíravost.

---

¹⁰⁹ V originále *pietas*. Podle Cicerona (*De inventione* 2.22.) je *pietas* vlastnost, která nás napomíná, abychom konali svou povinnost vůči státu či vlastní rodině.

¹¹⁰ Další podtrhnutí Serviovy morálnosti – cítí se povinen vykonat to, co sám navrhnul.

¹¹¹ V originále *gravitatem* – vážnost, tzn. co řekl, to platilo.

Bude se vyprávět o jeho obdivuhodné a neuvěřitelné a téměř božské schopnosti vykládat zákony a hledat spravedlnost. Kdyby se všichni lidé všech věků, kteří v tomto státě měli kdy znalost práva, shromáždili na jedno místo, se Sulpiciem by se stejně nemohli měřit. On byl totiž znalcem práva stejně tak jako zastáncem spravedlnosti.

11. Ty závěry, které vyplývají ze zákonů a z občanského práva, vždy vztahoval k vládě a rovnosti a raději urovnával spory, než inicioval soudní procesy. Nepotřebuje tudíž tento památník ve formě sochy, má jiné a lepší. Vždyť tato socha bude svědkem jeho ušlechtilé smrti, kdežto jeho skvělý život budou připomínat jeho činy; a proto tento monument bude spíše připomínkou vděčnosti senátu než připomínkou výborného muže.

12. Také se zpětně bude zdát, že synova oddanost měla velký vliv na udělení pocty otcovi. A i když tu teď syn, sklíčený zármutkem, není přítomen, přesto musíte smýšlet stejně, jako kdyby tu byl. On je tak zarmoucený, že nikdo se nikdy netrápil více nad smrtí jediného syna, nežli on truchlí nad smrtí svého otce. Myslím, že i pro pověst Sulpiciova syna je důležité, aby bylo vidět, že zajistil otcí náležitou poctu. Sulpicius po sobě nemohl zanechat žádný lepší památník než kopii svých mravů, své ctnosti, neústupnosti, oddanosti a nadání – svého syna, jehož zármutek nemůže být umenšen žádnou útěchou, leda touto vaší poctou.

13. Když si však vybavím naše četné rozmluvy se Sulpiciem, které jsme spolu jako přátelé vedli, zdá se mi, že pokud mohou mrtví něco vnímat, bude mu milejší bronzová socha, a to pěší, než pozlacená jezdecká, jaká byla jako prvnímu vztyčena Luciu Sullovi.¹¹² Vždyť Servius¹¹³ více než kdo jiný vzhlížel ke skromnosti našich předků a kritizoval marnotratnost dnešní doby. Tedy jako kdybych se ho tady a teď zeptal na jeho přání, navrhuji pěší sochu z bronzu, kterou by si přál a za kterou by se přimlouval; tato pocta ve formě památníku zmenší a utiší velký žal a stesk občanů.

14. Je nezbytné, senátoři, aby tento můj návrh byl podpořen Publiem Serviliem vzhledem k tomu, že doporučil, aby Sulpiciovi byla veřejně udělena hrobka, ale nedoporučil, aby mu byla udělena socha. Vždyť pokud si vyslancova smrt bez prolité krve a bez násilného činu nežadá žádnou poctu, proč navrhoval poctu ve formě hrobky, což je ta největší pocta, kterou lze mrtvému vzdát? Jestliže přiřkl Sulpiciovi to, co nebylo dáno Gnaeu Octaviovi, proč soudí, že nemáme Sulpiciovi dát i to, co jsme dali Octaviovi. Naši předkové udělili sochy

---

¹¹² Senát sochu daroval L. Corneliu Sullovi roku 81.

¹¹³ Toto je jediné místo v této řeči, kdy Cicero používá pouze Sulpiciovo *praenomen* – Servius. Cicero se zde asi snažil poukázat na jejich vzájemnou blízkost, a právě díky ní si dokáže představit, co by si asi Servius přál.

mnohým, hrobku jen málokomu. Mimoto sochy chátrají působením počasí, poškozováním a stářím, kdežto posvátnost hrobu tkví v půdě samotné, která nemůže být žádnou silou přesunuta ani zničena, a zatímco ostatní věci běh času rozkládá, hroby činí posvátnějšími.

15. Ať je tedy touto poctou obdarován i tento muž, jenž si zaslouží všechny pocty; projevme velkorysost při vyznamenání smrti toho, kterému se nemůžeme jinak odvděčit. Také ať je odsouzena bezbožná opovážlivost Marca Antonia, který vede zločinnou válku.¹¹⁴ Neboť pokud udělíme tyto pocty Sulpiciovi, zůstane věčné svědectví toho, že Antonius vyslanec odmítl a zapudil. Na základě výše řečeného navrhuji toto: Servius Sulpicius Rufus, syn Quintův, z tribue Lemonia,¹¹⁵ v kritickém období pro stát navzdory vážné a nebezpečné nemoci, před vlastním životem upřednostnil autoritu senátu a blaho státu a i přes velmi závažnou nemoc spěchal, aby dorazil do tábora Marca Antonia, kam ho vyslal senát, a když už tam skoro došel, podlehl nemoci ve velmi kritickém období pro stát, a jeho smrt byla v souladu s jeho řádně a čestně vedeným životem, ve kterém byl velmi prospěšný státu jako soukromá osoba i jako úředník.¹¹⁶

16. A jelikož tento tak skvělý muž zemřel během služby pro stát při diplomatické misi, senát schválil, aby podle usnesení tohoto sboru byla postavena Sulpiciovi na řečništi bronzová socha a okolo této sochy aby jeho děti a jejich potomci měli prostor 5 stop do všech stran ke sledování gladiátorských her, a důvod toho, že položil život za republiku, bude napsaný na podstavci; dále senát navrhuje, aby konzulové Gaius Pansa a Aulus Hirtius, jeden nebo oba dva, pokud uznají za vhodné, nařídili městským questorům nechat zhotovit podstavec a sochu a umístit ji na řečništi, a aby dodavatel dostal tolik peněz, kolik ho to stálo. A protože senát dříve prokazoval svou autoritu udělováním hrobek a poct statečným mužům, senát navrhuje, aby Sulpicius v jeho pohřební den byl pohřben co nejhonosněji.

17. A jelikož Servius Sulpicius, syn Quintův, z tribue Lemonia, se tolik zasloužil o stát, že má být vyznamenán těmito poctami, senát navrhuje a považuje za pro stát prospěšné, aby kurulští aedilové udělali výjimku z ediktu, který platí ohledně pohřbů, v případě pohřbu Servia Sulpicia, syna Quintova, z tribue Lemonia; a aby konzul Gaius Pansa vybral místo pro hrobku na esquilinském pahorku nebo kdekoliv jinde, kde to uzná za vhodné v prostoru 30

---

¹¹⁴ V latinské edici je *nefarium (bellum)* a *scelerata (audacia)*. Takováto adjektiva, která určitým způsobem znevažují svého oponenta, Cicero používá častěji ve svých řečech než například ve svých filosofických dílech. Viz von ALBRECHT, Michael. *Cicero's Style: a synopsis*. Leiden: Brill, 2003, s. 13.

¹¹⁵ Lemonia – *tribus Lemonia* byla jedna ze římských šestnácti nejstarších venkovských tribuí.

¹¹⁶ Dlouhé souvětí začíná v originále spojkou *cum* a vyjadřuje zde kauzalitu. Ačkoliv jsem se rozhodla spojku vynechat, odůvodnění zůstává implicitní.

stop,¹¹⁷ kde bude Sulpicius uložen; necht' je to jeho hrobka, jeho dětí a potomků, protože mu byla darována veřejně na základě plného práva.

---

¹¹⁷ Tj. cca 9 x 9 m.

4. Argumentační analýza

4.1 Struktura řeči

1. Uvedení (paragraf 1–3)

1a. Smrt vyslance Servia Sulpicia Rufa (§ 1–2)

V této části Cicero jako první nastiňuje, jakým tématem se jeho řeč bude zabývat, a posmrtnými poctami pro Servia Sulpicia Rufa, jednoho ze tří vyslanců, který během výkonu své služby zemřel.

1b. Komentář k navrženým poctám a hlavní Ciceronův argument (§ 3)

Cicero zde krátce okomentuje návrhy, které byly předneseny před ním. Jako první měl pronést svůj návrh konzul Vibius Pansa. Zřejmě navrhnul poctu ve formě sochy. Publius Servilius Isauricus se sochou nesouhlasil a místo toho navrhnul státní hrobku. Zde Cicero pronáší svoje hlavní tvrzení, kterým proti němu argumentuje.

2. Historická exempla (§ 4–5)

V druhé části chce Cicero na dvou precedencích z historie (zavraždění římských vyslanců) ukázat, proč si Sulpicius zaslouží poctu ve formě sochy. A ačkoli v obou případech byla smrt vyslanců násilná (na rozdíl od Sulpiciovy smrti), podle Cicerona pro předky byla důležitá příčina smrti, a ne jakým způsobem dotyční zemřeli, a proto si Sulpicius zaslouží stejné pocty.

3. Sulpiciova diplomatická mise jako příčina jeho smrti (§ 6–9)

Cicero se snaží vysvětlit, že Sulpiciova ctnostná povaha mu nedovolila neuposlechnout naléhání senátu, aby se ujal diplomatické cesty, která nakonec zapříčinila jeho smrt. Avšak poté označí dalšího viníka jeho smrti: Marca Antonia, a nakonec i senát, který ho za ním poslal, i přestože se Sulpicius z této povinnosti omlouval, jelikož měl špatné zdraví.

4. Sulpiciova osobnost (§ 10–12)

Cicero prezentuje Sulpicia jako vynikající osobnost. Nejen že měl velkou vážnost a starost o vlast, ale také byl skvělým znalcem práva se smyslem pro spravedlnost.

5. Ciceronův návrh (§ 13–17)

Poslední část obsahuje Ciceronův vlastní návrh na posmrtné pocty. Znovu obhájí Sulpiciovo právo na udělení sochy a stručně shrne Sulpiciovy zásluhy. Poté se přesune k vlastnímu návrhu. Požaduje pěší bronzovou sochu, státní pohřeb a státní hrobku pro Sulpicia i jeho potomky. Zároveň žádá po konzulech, aby se postarali o nezbytnosti s tím související (zhotovení sochy, místo pro hrobku)

4.2 Argumentační analýza

V *Deváté filippice* se Cicero zaměřuje na jedno hlavní téma: prosadit posmrtné pocty pro Servia Sulpicia, které si podle *jeho názoru* zaslouží, jelikož zemřel při výkonu své služby pro stát. Jak jsme Ciceronem informováni, Publius Servilius Isauricus byl toho názoru, že poctu ve formě sochy si nezaslouží nikdo, kdo nebyl zabit mečem, tedy ten, kdo nezemřel násilnou smrtí. Tohle byl podle Isaurica také Sulpiciův případ: Sulpicius totiž, v době své smrti, byl už postaršího věku (cca 61–62 let).¹¹⁸ Zároveň byl Sulpicius údajně i nemocný, tudíž to, že zemřel během diplomatické cesty, není vlastně tak zářející, a proto Isauricus zřejmě nepovažoval jeho smrt hodnou pocty ve formě sochy. Cicero tedy potřebuje dokázat, že Sulpicius nezemřel na nemoc a stáří, ale že příčinou jeho smrti byla samotná diplomatická mise. Proto předkládá dva precedenty z minulosti a k tomu navíc vykresluje pozitivní obrázek Sulpiciovy osoby, aby se tím víc zdálo, že je oprávněný mít tak honosné pocty, poněvadž je tak ctnostným člověkem.

V první části (§ 1–3) Cicero nejprve pronáší patetické přání k bohům spojené s oslovením senátorů, kterým apeluje na emoce senátorů a vyvolává pocity zármutku kvůli Sulpicově smrti.¹¹⁹ Dále můžeme vidět první pozitivní vylíčení představení Sulpiciovy osobnosti (*A nepochybuji, že kdyby tento muž mohl podat zprávu o své diplomatické misi, jeho návrat by byl pro vás vítaný a pro stát blahodárný*). Podle Cicerona by vyjednávání,¹²⁰ kdyby Sulpicius nezemřel a dostal šanci mluvit s Antoniem, pravděpodobně skončilo jinak (tj.

---

¹¹⁸ Narodil se roku 106/105, tudíž můžeme vypočítat, že mu bylo 62–61 let, když vezmeme v potaz, že nevíme, v jaký měsíc přesně se narodil a vyslanectvo vyrazilo na cestu 5. ledna roku 43.

¹¹⁹ MANUWALD, Gesine, Cicero, *Philippics 3-9. Volume 2: Texte und Kommentare*. Berlin: W. de Gruyter, 2007, s. 1046.

¹²⁰ MANUWALD (2007, s. 1047).

příznivě) a Antonius by rozkazy senátu vyslyšel.¹²¹ Tohle tvrzení by ale nepřímou mohlo naznačovat, že zbylí dva vyslanci, Piso a Philippus, nebyli dostatečně způsobilí k výkonu takové povinnosti; proto Cicero rychle v další větě tuto interpretaci nepřipouští, aby zbylé dva vyslance neurazil (*ne protože by Lucius Philippus a Lucius Piso neprojevíli snahu a starostlivost při tak důležité povinnosti a službě, nýbrž proto, že bez Sulpicia, staršího než tito dva a moudřejšího než všichni ostatní, který byl náhle vyrván z tříčlenné skupiny, zůstalo celé vyslanectvo osiřelé a oslabené*).

Devátá filippika je v kontextu *Filippik* unikátní tím, že neobsahuje žádnou větší kritiku Antonia či některého z jeho spojenců v senátu.¹²² Celkový tón řeči je mírný. Ve třetím paragrafu Cicero nesouhlasí s Publiem Serviliem Isauricem, ale současně mu vyjadřuje i zdvořilostní lichotku (*je třeba odpovědět Publiu Servilioví, skvělému muži*), protože ta situaci to tak vyžaduje.¹²³ Dále se v tomto paragrafu nachází hlavní Ciceronovo tvrzení, kterým argumentuje proti Isauricově názoru: *Avšak já, senátoři, se domnívám, že naši předkové byli toho názoru, že je třeba, aby posuzovali příčinu smrti, a ne její druh*. V Ciceronově vlastním podání jejich společní předkové neposuzovali způsob, jakým jedinec zemřel, ale dívali se na to, proč zemřel. Svůj argument podkládá v druhé části řeči dvěma precedenty z římské historie. Jako první předkládá příklad, kdy vejský král Lars Tolumnius nechal zabít čtyři římské vyslance, jimž všem poté senát na památku udělil sochu.¹²⁴ Druhý příklad je případ Gnaea Octavia, který vedl roku 163 diplomatickou misi na východě a během ní byl zavražděn.¹²⁵ Jeho socha měla ještě v Ciceronově době stát na řečništi. Zdánlivě to vypadá, že si Cicero protiřečí, když v obou případech, které uvedl, byli vyslanci někým zavražděni (na rozdíl od Sulpicia) a právě jako kompenzaci za to byli poctěni svými památníky, ale to je podle Ciceronova názoru pouze náhoda, že zemřeli tímto způsobem. Předkové totiž chtěli

---

¹²¹ Avšak jedná se pouze o Ciceronovy domněnky. To lze také dokázat tím, že v latinském originále je použité podmínkové souvětí v irealitě. Vyjednávání by ve skutečnosti vůbec nemuselo skončit úspěšně. Pravděpodobně jde o nějakou Ciceronovu taktiku. V *Deváté filippice* se totiž podle něj diplomatická mise nezdařila kvůli Sulpiciově smrti. V *Páté filippice* ale důrazně nesouhlasil s touto misí a jmenoval zcela jiné důvody, proč si myslí, že je odsouzená k neúspěchu (*Phil V. 25–33*).

¹²² Avšak v případě Antonia se sice na první pohled zdá, že se v této řeči jen mihne, ale později se nám ukáže, že tato řeč má i hlubší význam.

¹²³ Toto Ciceronovo jednání lze označit za tzv. pozitivní zdvořilost. To je jedna ze čtyř hlavních zdvořilostních strategií, kterou lze charakterizovat jako vyjádření „solidarity“, ocenění a ztotožnění se s adresátovou pozitivní tváří. Často se užívá v konverzích lidí, mezi nimiž je určitá sociální distance. Patří sem pozitivní hodnocení a schvalování čehokoli souvisejícího s adresátem, vyjadřování stejných názorů. Rysem této strategie je, že člověk často přehání a zveličuje, aby se s druhým člověkem sblížil. Pokud se toto jednání příliš přehání, lze hovořit o lichocení, které se řadí mezi tzv. parazitické řečové akty, protože u něj neplatí podmínka upřímnosti. HIRSCHOVÁ, Milada. Pragmatika v češtině. Praha: Karolinum, 2022, s. 232.

¹²⁴ Liv. 4.17.

¹²⁵ Polyb. 31.11.1–3, 32.3. 1–5.

vyznamenat jejich smrt samotnou při práci pro vlast a nezáleželo jim, jestli byla prolita krev, nebo nikoli; chtěli motivovat budoucí generace, aby se lidé v budoucnu nezdřáhali pracovat ve prospěch státu navzdory s tím spojenému riziku (tomu, kdo zemře, má být útěchou pocta). Navíc Octaviova diplomatická mise měla být v podstatě bezpečná, takže Octavius si nebyl předem vědom nějakého nebezpečí, a také toho, že riskuje život (*A přitom Octaviova diplomatická mise byla taková, že při ní neměl hrozit ani náznak nebezpečí!*); naopak Sulpicius podle Cicerona věděl, jak za ujmoutí se úkolu zaplatí (*naproti tomu Sulpicius se vydal na cestu s určitou nadějí na to, že dorazí k Marcu Antoniovi, ale zcela bez naděje na návrat do Říma*). Sulpicius tedy nezemřel náhodně, protože kdyby zůstal doma, s největší pravděpodobností by ještě žil (*On si totiž smrt vzal na cestu s sebou, a kdyby tu býval zůstal s námi, mohl se jí vyvarovat svou péčí a podporou skvělého syna a velmi oddané manželky*).¹²⁶

V prvních dvou částech řeči Cicero obhájil, proč Sulpiciovu smrt zapříčinila diplomatická mise. Ve třetí části (§ 6–9) však Cicero jmenuje hlavního viníka jeho smrti: Marca Antonia (*Leptines tedy nezabil Octavia a král Vejí nezabil ty, které jsem zrovna jmenoval, o nic víc, než Antonius zabil Sulpicia*). Cicero zde Antonia staví do stejné řady (skupiny) s oběma vrahy vyslanců, které zmínil dříve, a to navzdory tomu, že Antonius na rozdíl od nich Sulpicia ani neviděl. Antonius je totiž v Ciceronově podání logicky také viníkem Sulpiciovy smrti, protože kdyby neobléhal Decima Bruta, nebylo by nutné posílat k němu vyslance. Poté jako dalšího, ale menšího, viníka Cicero označí samotný senát, který Sulpicia na tuto misi poslal (*Neboť vy, senátoři, – těžko se mi to říká, přesto to říct musím –, právě vy, říkám, jste připravili Sulpicia o život*). Tímto osočením chtěl Cicero pravděpodobně dosáhnout toho, aby se senátoři cítili spoluzodpovědní za Sulpiciovu smrt,¹²⁷ a tudíž chtěli o to horlivěji odčinit tuto křivdu (*že bychom měli poctěním zemřelého napravit křivdu, které jsme se na něm zaživa dopustili*), nejlépe tím, že mu udělí mimořádné pocty, které Cicero navrhuje. Navíc protože se budou cítit (spolu)zodpovědní, budou se snažit přesunout svou vinu na Antonia (sami tak dospějí k závěru, že Antonius je pravou příčinou války i smrti Servia Sulpicia a oni, senátoři, jsou tím pádem nevinní). Cicero sám jim přitom nabízí únikovou strategii: ačkoli se podle Ciceronova mínění provinili tím, že za Antoniem vyslali starého a nemocného Sulpicia, udělali to z toho důvodu, že věřili, že jedině on dokáže svou vážností přesvědčit nestoudného Antonia (*protože jste doufali, že není nic, čeho by jeho*

¹²⁶ Opět se jedná pouze o Ciceronovy domněnky, které v latinském originále provází podmínkové souvětí v irealitě. Cicero totiž nemůže s naprostou jistotou vědět, že by Sulpicius dále žil, kdyby býval zůstal doma. Ale je to dost pravděpodobné a Cicero neváhá s tím se senátory manipulovat.

¹²⁷ Avšak dalo by se spekulovat, nakolik senátoři budou cítit opravdovou zodpovědnost (vinu) a budou ji chtít napravit. Ciceronovo osočení na ně spíše bude vrhat špatné světlo, právě kvůli kterému raději ty pocty udělí.

vážnost a moudrost nedosáhla). Jejich úmysly byly tedy dobré na rozdíl od Antonia, který dokonce *pak dal jasně najevo, jak moc nenávidí senát, když se ze smrti tohoto člověka ztělesňujícího autoritu senátu nestoudně radoval*. Tímto myšlenkovým pochodem chtěl Cicero zřejmě donutit senátory, aby odsoudili Antoniovo zlé jednání a aby mu konečně vyhlásili válku.

Abychom si to shrnuli, Cicero za viníky Sulpiciovy smrti označil v tomto pořadí: samotnou diplomatickou cestu, Antonia a senátory. Logicky by se ale také hodilo za jednoho z viníků považovat i Sulpiciovo onemocnění. Avšak Cicero s ním takto vůbec neoperuje, jelikož potřebuje dokázat opak. Proto Sulpiciovo onemocnění využívá tak, aby se spíše ukázala jeho obětavost pro blaho státu a respekt, který cítí vůči senátu (*Ale on, – jelikož věděl, že pokud neuposlechne vaši autoritu, sám sobě se odcizí, ale pokud ji naopak poslechne, tak tento úkol, který plnil pro blaho státu, bude znamenat konec jeho života –, vzhledem ke kritické době pro stát si raději zvolil zemřít, než aby se zdálo, že neposkytl státu pomoc, jakou jí poskytnout mohl*). Podle Cicerona Sulpicius dokonce věděl, že na své cestě zemře (*a slova, která mi řekl, když jsme se loučili, se zdála být předzvěstí osudu*), ale v jeho podání se Sulpiciova nemoc nejeví jako spoluviník jeho smrti. Naopak Sulpiciova nemoc z něj činí řádného občana poslouchajícího rozkazy senátu (*mluvil v tom smyslu, že vaše autorita je pro něj důležitější než vlastní život*). Toto tvrzení také staví Sulpicia do kontrastu s Antoniem, který naopak rozkazy senátu opovrhnul (*zůstane věčné svědectví toho, že Antonius vyslance odmítl a zapudil*).

Cicero v předchozích paragrafech (§ 6–9) senátorům ukázal viníky křivdy, která byla na Sulpiciovi spáchána. V další části řeči, v desátém paragrafu, proto ihned nabídne její (podle něj) nejlepší řešení (nápravu): udělit mu poctu ve formě sochy. Jak píše G. Manuwald, lze si povšimnout, že Cicero podle kontextu pokaždé udává jiný důvod, proč si myslí, že je socha vhodnou poctou. V první části má socha povzbuzovat ostatní vyslance, aby ve válkách postupovali diplomatické mise tím statečněji (§ 3); v druhé části socha vynahrazuje smrt věčnou památkou (§ 4); socha bude svědčit o válce tak závažné, že si i smrt vyslance vysloužila poctu (§ 7); díky této soše budoucí generace nezapomenou na Sulpiciovu diplomatickou misi (§ 10); tato socha bude připomínat vděčnost senátu (§ 11), utěší zármutek Sulpiciova syna (§ 12), a nebo zmírní žal občanů nad smrtí vyslance (§ 13).¹²⁸ Dokonce bude

---

¹²⁸ MANUWALD (2007, s. 1041).

připomínat zločinné Antoniovo chování (§ 15).¹²⁹ Ve zbylé čtvrté části (§ 10–12) se Cicero soustředí na vyobrazení Sulpiciova skvělého charakteru, aby se zdálo, že je tím víc oprávněn k poctě ve formě sochy. Sulpicius byl podle něj jedním z nejlepších právních znalců v Římě (*Kdyby se všichni lidé všech věků, kteří v tomto státě měli kdy znalost práva, shromáždili na jedno místo, se Sulpiciem by se stejně nemohli měřit*). A nejen že se výborně vyznal v oblasti zákonů a práva, ale také měl silný smysl pro spravedlnost a raději se jako první snažil spory mezi lidmi urovnávat, než je pak hnát k soudu.

Aby Cicero dále vykreslil jeho dobrý charakter, zdůrazňuje, že socha nebude připomínat Sulpiciův předcházející život před jeho smrtí, k tomu tento památník nepotřebuje, protože *na jeho předcházející život bude vzpomínáno díky mnoha skvělým činům a spisům a také díky jeho pozitivním vlastnostem (Navěky budou lidé oslavovat jeho přirozenou autoritu, neústupnost, spolehlivost, vynikající péči o bezpečí státu a prozíravost)*. Socha tedy bude svědkem jeho ušlechtilé smrti, ale hlavně připomínkou vděčnosti senátu.

Ve dvanáctém paragrafu se Cicero pokouší manipulovat se senátory skrze Sulpiciova syna, aby v nich vzbudil silné emoce, hlavně lítost a vinu (*On je tak zarmoucený, že nikdo se nikdy netrápil více nad smrtí jediného syna, nežli on truchlí nad smrtí svého otce*), jelikož podle něj (z malé části jejich vinou) připravili syna o milovaného otce.¹³⁰ A proto by se senátoři měli slitovat alespoň nad Sulpiciovým synem a udělit jeho otci sochu, protože *i pro pověst Sulpiciova syna je důležité, aby bylo vidět, že zajistil otci náležitou poctu*. Na konci paragrafu Cicero uzavírá představení Sulpiciových pozitivních vlastností tvrzením, že Sulpicius zanechal i další památník svých dobrých mravů – svého syna (*Sulpicius po sobě nemohl zanechat žádný lepší památník než kopii svých mravů, své ctnosti, neústupnosti, oddanosti a nadání – svého syna*).¹³¹

Poslední část řeči (§ 13–17) obsahuje vlastní Ciceronův návrh na posmrtné pocty. Cicero navrhne místo pozlacené jezdecké sochy sochu pěší a z bronzu. Svůj návrh obhajuje tvrzením, že Sulpicia dobře znal a přátelil se s ním (*Když si však vybavím naše četné rozmluvy se Sulpiciem, které jsme spolu jako přátelé vedli*), a proto má právo navrhopvat právě tuto formu pocty. Tento návrh také znovu prezentuje Sulpiciův ctnostný charakter, protože *Servius více než kdo jiný vzhlížel ke skromnosti našich předků a kritizoval marnotratnost dnešní doby*.

---

¹²⁹ Socha tedy může mít všechny tyto účely naráz – Cicero zdůrazňuje na různých místech různé aspekty, ty se ale vzájemně nevylučují, naopak se doplňují.

¹³⁰ Aby Cicero mohl se senátory lépe manipulovat, nebere vůbec žádné ohledy na to, že Sulpicius byl už starý a nemocný a že by s velkou pravděpodobností zanedlouho zemřel tak i tak.

¹³¹ MANUWALD (2007, s. 1080).

Zajímavé je, že v této větě poprvé (a naposledy) Cicero užívá pouze Sulpiciovo *praenomen*. Pravděpodobně tak činí, aby byla více vidět jejich vzájemná blízkost jako přátel.

Ve čtrnáctém paragrafu Cicero využije Isauricův návrh na státní hrobku, aby tím více podepřel svůj návrh na poctu ve formě sochy (*Vždyť pokud si vyslancova smrt bez prolité krve a bez násilného činu nežadá žádnou poctu, proč navrhoval poctu ve formě hrobky, což je ta největší pocta, kterou lze mrtvému vzdát?*). Navíc Isauricův návrh neodmítne, ale naopak ho začlení do svého návrhu.

Nakonec se Cicero přesune k samotnému znění jeho návrhu na senátní usnesení (§ 15–17), kdy ještě jednou shrne Sulpiciovy zásluhy vůči státu a pobídne konzuly Hirtia a Pansu, aby se jeden nebo oba dva postarali o zhotovení sochy a o peníze k tomu potřebné, a současně aby konzulem Pansou bylo vybráno vhodné místo pro hrobku na esquilinském pahorku.

Ke konci by bylo vhodné krátce shrnout a zrekapitulovat hlavní Ciceronovy argumenty a jejich postupný vývoj. Jako první Cicero, aby obhájil, že je Sulpicius hoden pocty ve formě sochy, potřeboval dokázat, že Sulpiciova smrt je úzce spjata s jeho diplomatickou misí. Proto jako svůj první hlavní argument předložil dva precedenty z římské historie, aby na nich mohl ukázat, že předkové, kteří jsou obecně považováni za velkou autoritu, posuzovali příčinu smrti, a ne její druh (jak to podle Cicerona nesprávně posuzoval Publius Servilius Isauricus). V následující části se Cicero snažil manipulovat s pocity senátorů tím, že je označil za jedny z viníků Sulpiciovy smrti, aby se cítili za ní zodpovědní a aby tím snadněji přijali Ciceronův návrh. Jako třetího viníka označil Antonia, na kterého chtěl, aby bylo pohlíženo jako na primárního viníka, jelikož on je ten, kdo vede válku a je tedy nutné proti němu zakročit. Poté Cicero přešel ke svému druhému hlavnímu argumentu, proč si podle něj Sulpicius zaslouží pocty: představení Sulpicia jako ctnostného a řádného občana, aby se více zdálo, že má právo na svoje pocty. Nejdříve tedy prezentoval Sulpicia jako obětavého občana, který i přes svou nemoc neváhal položit svůj život za stát, a poté ho představil jako skvělého a spravedlivého právníka.

Vzhledem k tomu, že Ciceronův návrh byl senátem úspěšně přijat, lze tuto řeč zhodnotit jako celkem dobře přesvědčivou. Také se nám ukázalo, že tato řeč obsahuje určitou kritiku Antonia, a to v tom, že je neustále stavěn do kontrastu se Sulpiciem, který je zde prezentován jako správný římský občan. Proto si *Devátá filippika* zaslouží své místo v corpusu *Filippik*.

Závěr

V bakalářské práci jsem se věnovala překladu a analýze Ciceronovy *Deváté filippiky*, která doposud nebyla do češtiny přeložena. Svůj překlad jsem opatřila filologickým komentářem ve formě poznámek pod čarou, ve kterém vysvětluji zejména historické reálie a zvolená překladatelská rozhodnutí. Pozornost je věnována také jazykovým a rétorickým otázkám.

Kromě překladu jsem zpracovala přehled historických událostí, které vzniku *Deváté filippiky* předcházely, a stručněji nastínila také události, které po jejím pronesení následovaly. Menší kapitola je věnována shrnutí životopisu Servia Sulpicia Rufa, který je klíčovou postavou *Deváté filippiky*. Cicero v této řeči Sulpicia prezentuje jako svého dobrého přítele, avšak dalo by se spekulovat, nakolik byli ve skutečnosti dobří přátelé, a jestli Cicero Sulpicia jen nevyužívá ke svým potřebám. Jak bylo řečeno v Sulpiciově životopisu, Cicero v roce 63 obhajoval Sulpiciova politického rivala Lucia Licinia Murenu; na druhou stranu Sulpicia v řeči *Pro Murena* nijak nezkritizuje, ba naopak se o něm vyjadřuje s respektem a snaží se vysvětlit, proč se Murenovy obhajoby ujal. Uvažme také, že se jedná o událost, která proběhla asi dvacet let před přednesením *Deváté filippiky*. Pro jejich vzájemnou blízkost svědčí i to, že Sulpicius napsal Ciceronovi útěšný dopis poté, co se dozvěděl o smrti jeho dcery Tullie, což lze považovat za projev blízkého přátelství.

V následující kapitole jsem se snažila zasadit *Devátou filippiku* do literárního a dobového kontextu *Filippik* a poskytnout určitý základní přehled těchto řečí. V další části práce jsem vypracovala český překlad *Deváté filippiky*. Závěrem bakalářské práce byla argumentační analýza této řeči, ve které jsem se soustředila na vysvětlení Ciceronových argumentů, jak s nimi pracuje a jak se vyvíjejí.

Seznam použité literatury

- ALBRECHT, Michael von. *Cicero's Style: a synopsis*. Leiden: Brill, 2003
- DENNISTON, J. D., *Cicero, Philippics I & II*. Londýn: Bristol Classical Press, 1926 [2003]
- FRISCH, Hartvig. *Cicero's Fight for the Republic: The Historical Background of Cicero's Philippics*. Kodaň: Gyldendal, 1946
- GOODMAN, Martin – SHERWOOD, Jane. *The Roman World, 44 BC – AD 180*. London – New York: Routledge, 1997
- HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum, 2022
- HOLLAND, Tom. *Rubikon: Triumf a tragédie římské republiky*. Praha: Dokořán, 2005
- Kolektiv autorů: *The Cambridge ancient history. Volume IX, The last age of the Roman republic, 146-43 B.C.* Cambridge: CUP 1992
- LANGE, Carsten Hjort. *Triumph and civil war in the late Republic* [online]. Papers of the British School at Rome, vol. 81, 2013.
- MANUWALD, Gesine. *Cicero, Philippics 3-9. Volume 1: Texte und Kommentare*. Berlin: W. de Gruyter, 2007
- MANUWALD, Gesine. *Cicero, Philippics 3-9. Volume 2: Texte und Kommentare*. Berlin: W. de Gruyter, 2007
- MANUWALD, Gesine. *Cicero: Understanding classics*. London – New York: I. B. Tauris, 2015
- RAMSEY, John T., *Cicero, Philippics I – II*. New York: Cambridge University Press, 2003
- TANSEY, Patrick. *Cicero, Philippics 9.5 and the Porticus Octavia*. *Classical quarterly*, 2016-12, Vol.66 (2)
- TEMPEST, Kathryn. *Politics and Persuasion in Ancient Rome*. London – New York: Continuum, 2011

Edice

M. Tulli Ciceronis Orationes. Ed. A. C. CLARK. Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis. Oxford: Clarendon Press xxxx.